

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๕

ศึกขบถคอบ

ตอน ตีคลิ

กระทรวงศึกษาธิการ

ราคา ๕๖.๐๐ บาท

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มทักษะฯ ภาษาไทย
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๔

เรื่อง

สังข์ทอง ตอน ตีคลี

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มทักษะฯ ภาษาไทย
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๔ เรื่อง สังข์ทอง ตอน ตีคลี
พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ลิขสิทธิ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๙

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย
พิมพ์ครั้งที่ ๑, พ.ศ. ๒๕๓๙
จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม
ISBN 974-00-6421-3
ราคา ๕๖.๐๐ บาท

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๓๘

เรื่องสังข์ทอง เดิมเป็นนิทานพื้นบ้านที่มีต้นเค้ามาจากชาดกในพระพุทธศาสนา เนื้อเรื่องสนุก มีคติข้อคิด ชาวบ้านในหลาย ๆ ถิ่นจึงนิยมเล่าสู่กันฟังเพื่อความบันเทิง และเพื่อให้เนื้อเรื่องเป็นตัวอย่างของการใช้สติปัญญา พินิจพิเคราะห์ และใช้วิจารณ์ญาณ ในการดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมมุขปาฐะ เรื่องนี้เป็นบทละครนอก สำหรับให้ข้าราชการได้ใช้แสดงละคร เป็นมหรสพในรัชสมัยของพระองค์อีกอย่างหนึ่ง บทละครนอกเรื่องนี้มี การดำเนินเรื่องที่ น่าสนใจ ใช้ถ้อยคำสำนวนไพเราะสละสลวย เหมาะแก่การท่องจำ แต่ก็มีบางตอนที่ ใช้ถ้อยคำแบบชาวบ้าน แทรกบทดลกขบขัน และอารมณ์สนุกตามแบบอย่างบทละครนอก

บทละครนอกเรื่องสังข์ทองนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดพิมพ์ขึ้นครั้งแรก เมื่อ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๖) สำหรับใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบประเภท “หนังสืออ่าน กวีนิพนธ์” เพราะเป็นหนังสือที่ “จินตกวีแต่เก่าก่อนได้ร้อยกรองไว้ด้วยถ้อยคำอันไพเราะ” กระทรวงศึกษาธิการได้จัดพิมพ์ต่อมาอีกหลายครั้ง ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒๒ ได้มอบหมายให้ นายเปลื้อง ณ นคร เรียบเรียงพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สอบทานต้นฉบับเรื่องสังข์ทองกับฉบับพิมพ์ของหอสมุดแห่งชาติ ให้นายฉันท สุวรรณบุญ วาดภาพขาวดำประกอบ และให้นางสาวบุญเจือ องค์ประดิษฐ์ จัดทำปทานุกรมอธิบาย ความหมายของคำศัพท์ในเนื้อเรื่อง ในการพิมพ์ครั้งที่ ๓๔ นี้ กรมวิชาการได้เพิ่มเติม กิจกรรมท้ายบท ปรับปรุงรูปเล่ม ภาพประกอบให้มีสีสันสวยงามยิ่งขึ้น และได้ กำหนดให้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มทักษะฯ ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๔

กรมวิชาการหวังว่า นักเรียนจะได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการอ่าน บทละครนอกเรื่องนี้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความรักและความห่วงใยในวรรณคดี อันเป็นมรดกของชาติอีกประการหนึ่งด้วย

(นายพนม พงษ์ไพบูลย์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๓ มิถุนายน ๒๕๓๗

คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก

หนังสือฉบับนี้ เป็นหนังสือที่กรมศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อให้เป็นหนังสืออ่านประกอบประโยชน์แก่การศึกษาทางหนึ่ง มีหลายเรื่องในพวกเดียวกันจัดเป็นสำหรับหนึ่งให้ชื่อว่า “หนังสืออ่านกวีนิพนธ์” เพราะเป็นหนังสือที่ท่านจินตกวีแต่เก่าก่อนได้ร้อยกรองไว้ด้วยถ้อยคำอันไพเราะ ได้เลือกที่โวหารและวิธีประพันธ์แปลก ๆ คัดตัดตอนมาพิมพ์ขึ้นเฉพาะเป็นเล่มเล็ก ๆ เพื่อให้เบาราคาแก่นักเรียนที่จะซื้อหาไปเล่าเรียน และได้ตั้งใจตรวจอักษรและวรรคตอนโดยกวดขัน อาจารย์จะใช้สำหรับให้นักเรียนหัดอ่านก็ได้ ให้เรียนศัพท์ก็ได้ บอกให้เขียนหรือเลือกใช้เป็นแบบฝึกหัด ไวยากรณ์ ฝึกหัดการย่อความ เรียงความในการแต่งหนังสือก็ได้ ทั้งจะได้เป็นเครื่องบำรุงความรู้ให้เจริญกว้างขวาง คือเมื่อมีหนังสืออ่านหนังสือเรียนมากอย่าง นักเรียนก็จำต้องได้เห็นมากได้ยินมากไป ตั้งแต่เวลาเล่าเรียนแต่ให้ผู้ใช้อธิบายเป็นแบบเรียนแต่เฉพาะฉบับที่กรมศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์ขึ้น เพราะเจ้าพนักงานต้องตรวจแก้ไขพิมพ์เสมอทุก ๆ คราวที่จะสั่งให้พิมพ์จึงจะยอมให้เป็นฉบับสำหรับเล่าเรียน ห้ามมิให้นักเรียนทั้งหลายใช้หนังสือเรื่องเดียวกัน ซึ่งมีได้พิมพ์ด้วยคำสั่งของกรมศึกษาธิการ อันกรมศึกษาธิการไม่ได้รับรองว่าถูกต้องนั้นเป็นฉบับเรียนเป็นอันขาด

กรมศึกษาธิการ

วันที่ ๑ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ ศก ๑๒๑

วิสุทธสุริยศักดิ์

อธิบดี

สารบัญ

	หน้า
คำแนะนำสำหรับครู	๑
พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๒
เรื่องย่อสังข์ทอง	๖
ตัวละครสำคัญ	๙
เนื้อเรื่อง	
บทที่ ๑ พระอินทร์ยกทัพมาล้อมเมืองท้าวสามล แล้วให้พระวิษณุกรรมถือสาร เข้าไปท้าวสามลให้ออกมาตีคลี พนันเอาเมืองกัน	๑๑
บทที่ ๒ ท้าวสามลให้หกเชยออกตีคลีกับพระอินทร์ หกเชยแพ้	๒๓
บทที่ ๓ พระอินทร์ให้ท้าวสามลแก้ตัว ท้าวสามลจำใจให้นางมณฑาไปอ้อนวอน เจ้าเงาะมาตีคลีกับพระอินทร์	๓๓
บทที่ ๔ เจ้าเงาะยอมรับออกตีคลี และถอดรูปเงาะกลับเป็นพระสังข์	๔๕
บทที่ ๕ พระสังข์ขึ้นเฝ้า หกเชยกับเมียพาลทะเลาะหน้าที่นั่งด้วยความริษยา	๖๑
บทที่ ๖ พระสังข์ออกตีคลีกับพระอินทร์ พระอินทร์ทำเป็นแพ้พาทัพเหาะกลับ วิมาน ท้าวสามลยกราชสมบัติให้พระสังข์	๗๑
ศัพท์ปทานุกรม	๘๔

คำแนะนำสำหรับครู

๑๑ ❀ ๑๑

บทละครเรื่องสังข์ทอง ตอน ตีคลี ฉบับนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำเพื่อให้สะดวกแก่การสอนของครู และให้นักเรียนศึกษาโดยตนเองได้ด้วย ฉะนั้นก่อนที่ครูจะใช้หนังสือเล่มนี้ ขอให้อ่านคำแนะนำดังต่อไปนี้เสียก่อน

(๑) ให้นักเรียนรู้จักหนังสือ ก่อนที่จะลงมืออ่าน ควรให้นักเรียนเปิดดูหนังสือให้ตลอดเล่มอย่างคร่าว ๆ เสียก่อน โดยดูตั้งแต่หน้าปกไปจนหน้าสุดท้าย เพื่อรู้ว่าหนังสือมีกี่หน้า ชื่ออะไร ใครแต่ง ให้รู้จักสารบัญว่ามีประโยชน์อย่างไร จะใช้สารบัญอย่างไร

(๒) ลักษณะของหนังสือ

ก. ได้เขียนตัวเลขกำกับบรรทัดไว้ด้วย แต่เขียนเฉพาะจำนวนสิบ ยี่สิบ สามสิบ ฯลฯ เพื่อความสะดวกแก่การค้นศัพท์และข้อความยาก ทั้งจะเป็นเครื่องกำหนดได้แน่นอนว่านักเรียนได้อ่านถึงบรรทัดเท่าไร ตอนอะไร เป็นเครื่องช่วยให้นักเรียนรู้จักสังเกต และมีความแน่นอนแม่นยำ

ข. ได้แบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นบท ๆ รวม ๖ บท บทหนึ่ง ๆ ควรแบ่งสอนหรืออ่านให้เหมาะกับเวลา และจำนวนครั้งที่นักเรียนจะต้องอ่านในปีหนึ่ง

ค. เมื่อจบบทหนึ่ง มีคำอธิบายความและคำถาม ในคำอธิบายความ เมื่อนักเรียนเข้าใจความหมายแล้ว ครูควรให้นักเรียนลองผูกประโยคหรือข้อความ โดยใช้ถ้อยคำนั้น ๆ เช่นความที่ว่า “ไม่เป็นโล้เป็นพาย” ครูก็ให้นักเรียนฝึกหัดผูกประโยคหรือข้อความโดยใช้ความที่ว่า “ไม่เป็นโล้เป็นพาย” ให้ดู ทั้งนี้เท่ากับเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้ข้อความที่เป็นวลี

ส่วนการตอบคำถามนั้น ครูควรให้นักเรียนตอบเป็นประโยค เช่น คำถามว่า “เจ้าเงาะพอใจเครื่องทรงที่ท้าวสามลให้มาหรือไม่” ควรให้นักเรียนตอบให้เต็มความว่า “เจ้าเงาะไม่พอใจเครื่องทรงที่ท้าวสามลให้มา” ไม่ควรให้ตอบสั้น ๆ ว่า “ไม่พอใจ” หรือ “เปล่า”

ง. ในท้ายเล่มมีศัพท์ปทานุกรม ครูควรแนะนำว่า ถ้าพบคำศัพท์ เช่น “อุทธัจ” นักเรียนจะค้นคำแปลได้อย่างไร ทั้งนี้เป็นการเริ่มฝึกให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าความรู้โดยตนเอง และให้นักเรียนรู้จักใช้พจนานุกรมในโอกาสต่อไปด้วย

พระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

๑๑ ❀ ๑๑

หนังสืออ่านกวีนิพนธ์เรื่อง สังข์ทอง นี้ เป็นพระราชนิพนธ์ของ สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่เวลาที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทองมาจนบัดนี้ก็เป็นเวลาเกือบ ๒๐๐ ปีแล้ว จะเห็นว่าเป็นเวลานานทีเดียว แต่เราในสมัยนี้ก็รู้จักเรื่องสังข์ทองกันดี กระทรวงศึกษาธิการก็ยังเลือกเรื่องนี้เป็นหนังสือสำหรับนักเรียนอ่าน ทั้งนี้ก็เพราะเรื่องสังข์ทองเป็นเรื่องดี บทกลอนไพเราะน่าฟัง เนื้อเรื่องเป็นคติ ซึ่งนักเรียนคงจะเห็นได้เมื่ออ่านหนังสือเรื่องนี้

นักเรียนควรจะรู้พระราชประวัติของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ เพราะนอกจากพระองค์ท่านจะได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทองนี้แล้วยังได้ทรงกระทำให้การหนังสือเจริญรุ่งเรืองอีกด้วย

ถ้านักเรียนขึ้นไปเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะแลเห็นสิ่งก่อสร้างโบราณ
ปรักหักพังเป็นอันมาก ที่เป็นดังนี้ เพราะเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๗ พม่ายกกองทัพมารบกับไทย
รบกันอยู่สองปีเศษ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ เราต้านทานมิได้ เราก็กินเสียพระนครแก่พม่า
นักเรียนคงจะหลับตาเห็นได้ว่าการสงครามนั้นทำความวินาศให้แก่ฝ่ายแพ้ได้อย่างไรบ้าง
การที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีสิ่งโบราณอันปรักหักพังให้เราเห็นจนบัดนี้ เป็นผลของ
การสงครามในครั้งนั้น ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ เมื่อเราแพ้สงครามและเมื่อมีข้าศึกอยู่เต็มบ้าน
เต็มเมืองนี้แหละ ที่สมเด็จพระพุทธเลิศหล้าฯ ประสูติ

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้าฯ มีพระนามเดิมว่า “ฉิม” ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนสี่
ขึ้นเจ็ดค่ำ จุลศักราช ๑๑๒๙ (ตรงกับวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐) ณ ตำบลอัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม พระราชบิดา คือสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ขณะนั้น
พระองค์ท่านยังทรงดำรงพระยศเป็นหลวงยกกระบัตร เมืองราชบุรี ตำแหน่งหลวงยกกระบัตร
ก็คล้าย ๆ ตำแหน่งอัยการสมัยนี้ ถึงแม้สมเด็จพระพุทธเลิศหล้าฯ จะประสูติ ณ ที่ไกลจาก
จุดสำคัญในการรบก็ตาม แต่ตำบลอัมพวาก็ได้รับภัยจากข้าศึกเหมือนกัน พระราชมารดา
จึงต้องพาพระราชบุตรเที่ยวหลบหนีชุ่มช้อนด้วยความลำบากยิ่ง

บ้านเมืองไทยประสบหัตถภัย บ้านแตกสาแหรกขาดอยู่สองปี สมเด็จพระเจ้าตากสิน-
มหาราชก็รวบรวมกำลังชาวไทยขับไล่ข้าศึกออกไปพ้นประเทศ ระหว่างนั้นหลวงยกกระบัตร
พระราชบิดาสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าฯ ได้เข้ามารับราชการกับสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ
ได้เป็นพระราชวรินทร์เจ้ากรมตำรวจนอกขวา และได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ ตำบลบ้านหลวง
คือที่ตอนใต้วัดระฆังโฆสิตารามบัดนี้

ถึงแม้ว่าข้าศึกจะได้พ่ายแพ้ไปแล้ว แต่บ้านเมืองยังไม่สงบเรียบร้อย พระเจ้าตากสิน
และเสนาข้าราชการยังต้องปราบปรามยุคเข็ญต่าง ๆ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังสงคราม ดังนี้
เราจะเห็นได้ว่าสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงจำเริญวัยขึ้นในสมัยที่บ้านเมืองกำลัง
ตกอยู่ในที่ลำบาก พระองค์ได้ทรงเรียนรู้และเห็นรสของความยากลำบากนี้ เพราะว่าตั้งแต่
พระองค์มีพระชนมายุ ๔ พรรษา ถึง ๑๒ พรรษา ได้ตามเสด็จพระราชบิดาไปในงานศึก
ทั้งในประเทศและนอกประเทศ เช่น ใน พ.ศ. ๒๓๒๑ ได้ตามเสด็จพระราชบิดาไปในกองทัพ
จนถึงเมืองเวียงจันทน์ และได้เสด็จกลับพระนครพร้อมกับพระแก้วมรกต อันเป็นพระพุทธรูป
คู่บ้านคู่เมืองทุกวันนี้

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ฯ ทรงเริ่มมีโอกาสเล่าเรียนเมื่อชนมายุ ๑๓ พรรษา ได้ทรงเล่าเรียนกับสมเด็จพระวันรัต (ทองอยู่) วัดระฆังโฆสิตาราม สมเด็จพระวันรัตเห็นลักษณะสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ฯ แล้วก็ทำนายว่า พระองค์จะได้เป็นกวีสำคัญ มีความชำนาญกาพย์กลอนโคลงฉันท์ในวันข้างหน้า

พระราชบิดาซึ่งทรงดำรงพระยศพระราชวรินทร์นั้น ทรงเข้มแข็งในการสงครามมาก ได้ทรงปฏิบัติหน้าที่ มีความดีความชอบ ได้เลื่อนขึ้นเป็นลำดับ จนในที่สุดได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินต่อจากสมเด็จพระเจ้าตากสิน ฯ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ขณะนั้นสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ฯ ทรงมีพระชนมายุ ๑๖ พรรษา พระราชบิดายังต้องทรงยกทัพไปปราบปรามข้าศึกศัตรูอีกหลายครั้ง และพระองค์ก็ทรงติดตามพระราชบิดาไปในกองทัพเป็นนิจ จนชนมายุได้ ๒๒ พรรษา จึงได้ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และจำพรรษา ณ วัดสมอราย (วัดราชาธิวาสวิหาร) หนึ่งพรรษา

พระองค์ได้ขึ้นเสวยราชย์เมื่อพระราชบิดาสวรรคต ใน พ.ศ. ๒๓๕๒ พระชนมายุ ๔๓ พรรษา เมื่อสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ฯ ขึ้นครองราชย์นั้น มีศึกใหญ่เพียงครั้งเดียว คือ ศึกพม่าตีเมืองถลาง พ.ศ. ๒๓๕๒ จากนั้นนับว่าบ้านเมืองสงบเรียบร้อยมีความอยู่เย็นเป็นสุขขึ้น สมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ฯ จึงได้ทรงทะนุบำรุงบ้านเมืองได้อย่างเต็มที่ ในทางพระศาสนา ได้ทรงโปรดให้ชำระปริยัติธรรม คือ การเล่าเรียนพระไตรปิฎก ได้ส่งสมณทูตออกไปเมืองลังกา และได้กัณฑ์จากลังกามาปลูกไว้ที่วัดมหาธาตุและวัดสระเกศ กัณฑ์นั้นนับถือว่าเป็นกัณฑ์ตอนจากต้นโพธิ์ อันสืบพันธุ์จากต้นที่พระพุทธเจ้าประทับเมื่อตอนตรัสรู้ ได้ทรงสร้างวัดสุทัศน์ ฯ ซึ่งทำค้างมาแต่รัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ฯ มีสิ่งที่น่าสนใจควรรู้อีกอย่างหนึ่ง คือ เริ่มมีธงชาติ เป็นธงพื้นแดง มีช้างสีขาวยืนกลาง ธงช้างนี้เราได้ใช้เป็นธงประจำชาติมานานจนเปลี่ยนเป็นธงไตรรงค์

พระราชกรณียกิจสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การหนังสือที่เรียกกันเป็นคำศัพท์ว่าวรรณคดี ในรัชสมัยของพระองค์วรรณคดีเจริญรุ่งเรืองมาก สมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ฯ ทรงอุปถัมภ์วรรณคดีโดยโปรดให้ประชุมนักปราชญ์และกวีแต่งหนังสือต่าง ๆ พระองค์ท่านทรงเป็นประธานในที่ประชุม มีคำกล่าวกันว่า ในรัชกาลที่ ๒ คือ ในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ฯ นี้ ใครเป็นกวีก็ได้รับความโปรดปรานมาก เช่น สุนทรภู่ท่านโปรดให้เป็นขุนสุนทรโวหาร พระราชทานบ้านเรือนให้อยู่ และให้เข้าเฝ้าได้เป็นนิจ

นอกจากจะโปรดให้กวีแต่งเรื่องต่าง ๆ แล้ว พระองค์ก็ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ไว้มากมายหลายเรื่อง ที่สำคัญ ๆ เป็นพวกละคร คือ เรื่องอิเหนา คาวี ไกรทอง มณีพิชัย ไชยเชษฐ และสังข์ทอง ที่เรียกว่าเป็นบทละครนั้น คือเป็นบทหรือเรื่องสำหรับจะให้ละครเล่นให้คนดู

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ๑ ทรงดำรงราชสมบัติได้เพียง ๑๕ ปี เท่านั้นก็สวรรคตใน พ.ศ. ๒๓๖๗ รวมพระชนมายุ ๕๘ พรรษา พระองค์มีพระโอรสหลายพระองค์ ที่เราควรรู้จัก คือ สมเด็จพระนั่งเกล้า ๑ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ พระองค์นี้ทรงเป็นพระเชษฐาของ สมเด็จพระจอมเกล้า ๑ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ สมเด็จพระจอมเกล้า ๑ มีพระโอรส ซึ่งสืบราชสมบัติต่อมา คือสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ๑ ซึ่งเราถวายพระนามว่า สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า

นักเรียนได้อ่านพระราชประวัติมาถึงเพียงนี้ ก็คงจะรู้สึกว่สมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ๑ ได้ทรงลำบากตรากตรำในการก่อสร้างประเทศชาติอย่างไร ตั้งแต่พระชนมายุน้อย ๆ เพียง ๘ พรรษา ก็ต้องออกไปในงานศึกสงครามเสียแล้ว และได้ทรงออกศึกสงครามอีกหลายครั้ง จนพระชนมายุ ๒๒ พรรษา เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์แล้วก็ทรงทะนุบำรุงบ้านเมืองด้วย พระอุตสาหวิริยภาพ พระองค์ทรงเล็งเห็นว่าการหนังสือก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับบ้านเมือง จึงได้ทรงทะนุบำรุงเป็นอันมาก พระองค์ท่านทรงเป็นคนไทยคนหนึ่งซึ่งรักชาติและรักหนังสือของชาติ เราผู้เป็นคนไทยก็ควรเจริญรอยตามบรรพบุรุษของเราคือ รักชาติและรักหนังสือของชาติ

เรื่องย่อสังข์ทอง

๑๑ * * * ๑๑

เรื่องสังข์ทอง ซึ่งสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์เป็นคำกลอน บทละครนี้ เดิมเป็นนิทานซึ่งเล่าสืบต่อกันมานาน

เล่ากันว่า ยังมีเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งชื่อท้าวศรีวิมล ท้าวศรีวิมลมีมเหสีชื่อนางจันทเทวี มีสนมชื่อนางจันทาเทวี นางจันทาเทวีมีนิสัยชอบอิจฉาริษยา และอยากมีอำนาจเป็นใหญ่ จึงคิดหาทางกำจัดนางจันทเทวี นางได้ติดสินบนขุนไทรให้ช่วยคิดการด้วย

ต่อมานางจันทเทวีคลอดบุตรเป็นหอยสังข์ ขุนไทรได้ช่อง จึงทูลทำนายนางจันทเทวี กับบุตรเป็นกาลกนิ์บ้านกาลกนิ์เมือง ท้าวศรีวิมลจึงจำต้องขับนางจันทเทวีออกจากเมือง ตามคำแนะนำของขุนไทร

นางจันทเทวีพาบุตรหอยสังข์ไปอาศัยอยู่กับตายายชาวไร่ ได้รับความลำบากอย่างยิ่ง หอยสังข์นั้นที่จริงมีเด็กอยู่ภายใน เด็กนั้นคือผู้มีบุญมาเกิด เมื่อเด็กนั้นเติบโตขึ้น เห็นแม่ได้รับความทุกข์ลำบากก็ลอบออกจากหอยมาช่วยทำธุระต่าง ๆ ตลอดจนหุงหาอาหาร พอถึงเวลา แม่กลับจากไร่ ก็เข้าซ่อนตัวเสียในหอย นางจันทเทวีกลับจากไร่มีความประหลาดใจมาก ที่เห็นบ้านช่องสะอาดสะอ้าน และมีอาหารเตรียมไว้พร้อม วันหนึ่งนางได้ซ่อนตัวแอบดูว่า ใครเป็นผู้มาช่วยจัดทำสิ่งเหล่านั้น ขณะแอบอยู่ก็เห็นเด็กออกมาจากหอยสังข์ ปิดกวาดบ้าน และทำอาหารอย่างเคย นางก็รู้ว่าลูกหอยสังข์ของนางนั้นมีมนุษย์ ซ่อนอยู่ภายใน นางมีความ ยินดีมาก และได้ทุบหอยนั้นเสียเพื่อมิให้ลูกชายเข้าไปซ่อนในหอยสังข์อีก และเหตุที่ลูก ของนางอยู่ในหอยสังข์ จึงได้ชื่อว่าพระสังข์

จะกล่าวถึงนางจันทาเทวี นางคลอดลูกเป็นหญิง ท้าวศรีวิมลอยากได้ลูกชาย เพื่อ จะได้สืบวงศ์ เมื่อได้ลูกเป็นหญิงก็ไม่ค่อยพอใจและไม่ยกย่องนางจันทาเทวีเป็นใหญ่ นางจันทาเทวีจึงคิดหาวิธีใหม่ นางได้ทำเสน่ห์ให้ท้าวศรีวิมลหลงใหล แล้วทูลยุยงว่า นางจันทเทวีซึ่งเป็นพระมเหสีเอกยังไม่ตาย และไปมีลูกชายใหม่อีกคนหนึ่ง ถ้าปล่อยไว้ เด็กคนนั้นจะคิดแย่งราชสมบัติ ท้าวศรีวิมลกำลังถูกเสน่ห์ก็หลงเชื่อสั่งให้ทหารไปจับ พระสังข์มาฆ่า แต่ท้าวดาช่วยคุ้มครอง ทหารคิดฆ่าด้วยวิธีการใดก็ไม่สำเร็จ ท้าวศรีวิมล จึงให้นำพระสังข์ไปถ่วงน้ำเสีย พระยานาคเจ้าเมืองบาดาลพบพระสังข์ถูกถ่วงน้ำจมนอยู่

เกิดความสงสาร จึงพาตัวไปเลี้ยงไว้ในเมืองบาดาล แต่มนุษย์จะอยู่ในเมืองนาคไม่ได้ พระยานาคจึงส่งพระสังข์ไปให้นางพันธุรัต ซึ่งเป็นยักษ์ให้ช่วยเลี้ยงพระสังข์ต่อไป

นางพันธุรัตนี้มีของวิเศษ คือ มีบ่อเงิน บ่อทอง เป็นบ่อวิเศษ ผู้ใดได้อาบน้ำในบ่อนั้น ผิวเนื้อจะกลายเป็นเงินเป็นทอง นางพันธุรัตยังมีเครื่องเงาะ สวมแล้วคงกระพันชาตรี มีเกือกแก้ว ไม้เท้าทอง ใครสวมเกือกแก้วถือไม้เท้าทองแล้วเหาะได้

นางพันธุรัตเป็นยักษ์ เกรงพระสังข์จะเกลียดกลัวจึงแปลงตัวเป็นมนุษย์ เมื่อถึงเวลา ออกเที่ยวป่าก็กลับร่างเป็นยักษ์ เมื่อนางพันธุรัตจะออกป่าได้ห้ามพระสังข์ไม่ให้เข้าไป ณ ที่ซ่อนของวิเศษเหล่านั้น พระสังข์อยากรู่ว่ามีอะไรอยู่ในที่ห้ามนั้น เมื่อเวลานางพันธุรัต ออกป่า พระสังข์ก็ลอบเข้าไปดูในที่หวงห้าม ก็พบของวิเศษดังกล่าว นอกจากนั้นยังเห็น กองกระดูกและซากศพต่าง ๆ ก็คิดว่า แม่เลี้ยงของตนเป็นยักษ์ ซินอยู่ต่อไปอาจมีอันตราย

อยู่มาวันหนึ่ง นางพันธุรัตออกเที่ยวป่าตามเคย พระสังข์ได้โอกาสก็ลงชุบน้ำ ในบ่อทอง ผิวก็งามอร่ามดั่งเนื้อทอง จึงได้ชื่อว่าสังข์ทอง เมื่อชุบน้ำแล้วก็เอารูปเงาะ เกือกแก้วมาสวม และถือไม้เท้าทองเหาะไป

นางพันธุรัตกลับจากป่า พอรู้ว่าพระสังข์หนีก็รีบออกติดตาม ไปทันกันที่ภูเขาสองแห่งหนึ่ง พระสังข์หนีขึ้นไปยอดเขา เมื่อเห็นจวนตัวก็ระลึกถึงคุณของมารดา อำนาจแห่งการรู้คุณมารดานี้ป้องกันมิให้นางพันธุรัตตามขึ้นไปถึงตัวได้ พระสังข์ขอให้นางพันธุรัตกลับไปที่อยู่ อ้างเหตุผลว่า มนุษย์กับยักษ์อยู่ด้วยกันไม่ได้ แต่นางพันธุรัตมีความรักอาลัยพระสังข์มาก จึงไม่ยอมกลับ และได้อ้อนวอนให้พระสังข์กลับไปอยู่กับตน เมื่อนางเห็นว่าพระสังข์ไม่ยอมกลับไปแน่แล้ว นางก็เขียนมนตร์วิเศษสำหรับเรียกเนื้อเรียกปลาไว้ที่ก้อนหิน แล้วนางก็อกแตกตายด้วยความเสียใจ

พระสังข์ลงมาราบไหว้ขอขมาศพ ระลึกถึงพระคุณที่นางยักษ์ได้เลี้ยงตนมาจนเติบโตใหญ่ แล้วเรียนมนตร์เรียกเนื้อเรียกปลาจนจำได้ดี แล้วก็ออกเดินทางท่องเที่ยวไปจนถึงเมืองของท้าวสามล

ท้าวสามลมีลูกหญิงเจ็ดคน ธิดาคนสุดท้องชื่ออรจนา และไม่มีลูกชายเลย ท้าวสามลรู้สึกว่ตนเองแก่ชราเต็มทีแล้ว เป็นห่วงราชสมบัติ จึงได้ปรับทุกข์และปรึกษาเรื่องนี้กับนางมณฑาเหสี ว่าควรจะให้ธิดาทรงเจ็ดได้เลือกคู่ เมื่อเลือกแล้ว คู่ครองคนใดมีความสามารถ ท้าวสามลก็จะยกราชสมบัติให้ นางมณฑาเห็นชอบด้วย ท้าวสามลจึงให้เสนา

ปาวประกาศให้กษัตริย์เมืองต่าง ๆ ทราบ

ในวันเลือกคู่ ธิดาผู้พี่ทั้งหกคนเลือกได้กษัตริย์เป็นคู่ครองแต่นางรจนาไม่พอใจใครทั้งสิ้น ท้าวสามลจึงให้ปาวประกาศหาบรรดาชายทั้งหลายมาให้นางรจนาเลือกอีก พระสังข์ซึ่งปลอมเป็นเงาะถูกพวกเสนาพาตัวเข้ามาด้วย ใคร ๆ เห็นก็ว่า เงาะเป็นคนบ้า น่าเกลียดน่ากลัว แต่นางรจนาเล็งเห็นว่า ตัวจริงของเงาะนั้นเป็นอย่างไร จึงทิ้งพวงมาลัยให้แสดงว่านางเลือกเจ้าเงาะเป็นคู่ครองของนาง

ท้าวสามลกริ้วมาก จึงขับไล่นางรจนาและเจ้าเงาะไปอยู่ที่ปลายน่านอกเมือง แล้วคิดจะหาเหตุฆ่าเจ้าเงาะเสีย แต่เพื่อมิให้คนทั้งหลายนินทาว่าไม่เป็นธรรม จึงคิดอุบายเกณฑ์ให้พวกเขยหาเนื้อหาลามาถวาย ใครหาไม่ได้ตามจำนวนที่ต้องการจะต้องถูกประหารชีวิต เจ้าเงาะออกไปป่า ถอดรูปเงาะออกแล้วร่ายมนตร์เรียกเนื้อเรียกปลามายู่กับตนหมด เขยทั้งหลายออกไปเที่ยวหาเนื้อหาลา จนไปพบพระสังข์นึกว่าเทพารักษ์ต่างพากันกราบไหว้และอ่อนวอนขอเนื้อขอปลา พระสังข์ก็ยินดีแต่ขอตัดจมูกกับใบหูไว้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยน

การที่พระสังข์ยังคงปลอมตัว สวมรูปเงาะทำเป็นคนบ้าใบ้ให้คนทั้งหลายเข้าใจผิดนั้น ทำให้นางรจนากลุ่มอกกลุ่มใจมากเพราะต้องออกมาทนทุกข์ลำบากโดยไม่จำเป็นเลย นางจะอ่อนวอนอย่างไร พระสังข์ก็ไม่ยอมทั้งรูปเงาะ จนนางคิดว่าจะตรอมใจตายเป็นแน่

การที่พระสังข์ยอมถอดรูปเงาะ ได้ขึ้นครองเมือง และนางรจนาซึ่งได้สืบทนลำบากมาด้วยกันกับพระสังข์ กลับได้รับความสุขนั้น มีเรื่องราวละเอียดในบทละคร ที่นักเรียนจะได้อ่านต่อไป

ตัวละคร

เรื่องสังข์ทองนี้เป็นบทละครคือเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นสำหรับใช้เล่นละคร ตัวละครที่ปรากฏในเรื่อง มีดังต่อไปนี้

พระอินทร์	พระอินทร์เป็นเทวดาที่คอยช่วยเหลือคนดี คนสุจริต ที่บังเอิญต้องตกทุกข์ได้ยาก พระอินทร์มีดาทิพย์ เรียกว่า ทิพยเนตร มองเห็นไปได้ทั่ว มีวิมานชื่อ ไผชนนต์ หรือเวชยันต์ มีรถทรง ชื่อ เวชยันต์ ชื่อเดียวกับวิมาน มีแท่นที่นั่งชื่อบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ แท่นที่นั่งนี้ ตามปกติอ่อนนุ่ม ถ้าเมื่อใดเกิดความเดือดร้อนขึ้นในเมืองมนุษย์ แท่นนี้จะแข็งกระด้างเหมือนหิน พระอินทร์ก็จะใช้ทิพยเนตรมองลงมาที่เมืองมนุษย์ เมื่อรู้ว่าใครตกทุกข์ได้ยากก็จะลงมาช่วย พระอินทร์มีชื่อหลายชื่อ คือ สหสัณย์ โกลิย์ ตรีนตร มัฆวาน และปิ่นฟ้า เป็นต้น พระอินทร์มีกายสีเขียว
พระมาตุลี	สารถิ ผู้ขับรถให้พระอินทร์
พระวิษณุกรรม	ชื่อที่ถูกดอง คือ พระวิศกรรม หรือ พระเวสสุกรรมเป็นเทวดาผู้มีความชำนาญในการช่าง พวกช่างนับถือพระวิศกรรม รูปพระวิศกรรมนั้น เขาทำเป็นรูปเทวดานั่ง มือหนึ่งถือสายดั่ง มือหนึ่งถือเครื่องมือช่าง ในเรื่องสังข์ทองนี้ พระวิษณุกรรมเป็นทูตของพระอินทร์
ท้าวสามล	เจ้าเมืองสามล
นางมณฑา	มเหสีของท้าวสามล
ธิดาทั้งหก	ธิดาของท้าวสามลกับนางมณฑาเทวี
ทกเขย	บุตรเขยของท้าวสามล ไม่มีชื่อเป็นรายคน เรียกรวมกันว่าทกเขย
รจนา	ชื่อของธิดาคนที่เจ็ด คนสุดท้องของท้าวสามลกับนางมณฑาเทวี
พระสังข์	ลูกท้าวยศวิมล ปลอมตัวเป็นเจ้าเงาะเข้ามาให้เลือกคู่ นางรจนาเลือกเป็นคู่ครอง

นอกจากนี้ ยังมีพวกเสนา อำมาตย์ ปุโรหิต สาวใช้ กำนัล ชั้นที่

บทละครเรื่อง สังข์ทอง
ตอน ตีคลี
บทที่ ๑

พระอินทร์ยกทัพมาล้อมเมืองท้าวสามล แล้วให้พระ-
วิษณุกรรมถือสารเข้าไปท้าท้าวสามลให้ออกมาตีคลี พนัน
เอาเมืองกัน

มาจะกล่าวบทไป^๑
 ทิพย์อาสน์เคยอ่อนแต่ก่อนมา
 จะมีเหตุมันแน่นในแดนดิน
 จึงสอดส่องทิพย์เนตรดูเหตุภัย
 แม้นมิไปช่วยจะม้วยมอด
 จำจะยกพลพลเทวา
 ชวนเจ้าธานีตีคสิพนัน
 จะชูให้วังงกตกใจ
 พระสังข์ครั้งนี้จะถอดเงาะ
 พ้อตาจะได้เห็นเป็นรูปทอง

ถึงท้าวสหสนันย์นัทรยตริงศา
 กระด้างดั่งศิลาประหลาดใจ
 อมรินทร์เร่งคิดสงสัย
 ก็แจ้งใจในนางรจนา
 ด้วยสังข์ทองไม่ถอดรูปเงาะป่า
 ลงไปล้อมพาราสามลไว้
 น้ำน้ำมันจะสู้ใครได้
 ออกไปหาบุตรสุดท้อง
 งามเหมาะไม่มีเสมอสอง
 ทั้งทำนองเพลงคลีตีย่อยุทธ์ (๑๐)

คิดพลางทางมีพจนารถ
 จงเตรียมพลเทวาถืออาวุธ
 ทั้งหน้าหลังตั้งตามกระบวณฑัพ
 เราจะยกพลไกรไคลคลา

สั่งมาตุลีเทพบุตร
 นิรมิตเหมือนมนุษย์ชาวพารา
 ให้เสร็จสรรพปีกซ้ายปีกขวา
 ไปล้อมพาราท้าวสามล

บัดนั้น^๒
 รีบออกมานอกไพชยนต์

มาตุลีกราบงามสามหน
 เตรียมพลเทวัญมิทันนาน

^๑มาจะกล่าวบทไป คำขึ้นต้นบทเมื่อจบเรื่องตอนหนึ่ง ๆ

^๒บัดนั้น คำขึ้นต้นบทตัวละครที่ เป็นผู้รับใช้ หรือเป็นตัวประกอบ เช่น เสนา ชาวเมือง ฯลฯ

แม้หนีไปช้อยจะม้วยมอด
เจ้าจะยกพหุลพดเทวา

ด้วยสัจจาทองไม่ถดรูปเงาะป่า
ลงไปได้อมพาราธามลไว้ (๖)

เมื่อนั้น^๑
 สอดใส่เครื่องทรงอลงการ
 แล้วลีลามาทรงเวไชยันต์
 เดินโดยอากาศคลาดแคล้ว

อมรินทร์อินทร์องค์สรองสนาน
 เนาวรรัตน์ชัชวาลวาวแว
 ยกทัพเทวัญเป็นท้องแถว
 รีบขับรถแก้วลงมาพลัน (๒๐)

ครั้นถึงพาราสามล
 ตั้งค่ายรายรอบเรียงวัน
 แล้วยิงปืนมณฑกนกกลับ
 บ้างทำสิงหนาทฆาตฆ้องกลอง

ขับพลเข้าล้อมเขตขันธ์
 ปักธงสำคัญทุกหมวดกอง
 ปล่อยตบตีดังดังก้อง
 โห่ร้องสาทักให้เกรงกลัว

บัดนั้น
 ตื่นตระหนกตกใจจวนตัว
 ต่างคนลนลานทุกบ้านช่อง
 หอบที่นอนหมอนฟูกผูกพัน
 บ้างอุ้มบุตรจุดมือเมียมา
 ลูกหลานรูงรั้งครั้งนี้
 บ้างปีนขึ้นแย่งฝาหลังคาเรือน
 ขนเอาข้าวของลงกองไว้
 พวกลัวหญิงสาวแก่แม่ค้า
 เบียดข้าวเททิ้งแล้ววิ่งวน

ชาวเมืองทั้งสิ้นได้ยินทั่ว
 จะยักย้ายครอบครัวก็ไม่ทัน
 เสือกสลดขนของเขย่นขน
 ถามกันว่าจะไปข้างไหนดี
 ไหววอนพ่อตาให้พาหนี
 มิรู้ที่จะแอบแฝงอยู่แห่งไร (๓๐)
 สำคัญพันเพื่อนว่าไฟไหม้
 ร้องให้เรียกหากันอิงอล
 ตกใจคิดว่าขโมยปล้น
 แน่นถนนปนกันกับผู้ขาย

^๑เมื่อนั้น คำขึ้นต้นบทตัวละครที่เป็นนาย หรือเป็นตัวละครสำคัญ เช่น พระอินทร์ ท้าวสามล ฯลฯ ตัวละครที่ไม่ใช่เป็นต๋วนาย ถ้าตอนใดทำหน้าที่เป็นตัวละครสำคัญ ก็ใช้คำขึ้นต้นว่า "เมื่อนั้น" ในความตอนนั้น เช่นพระวิษณุกรรมในเรื่องนี้

^๒ปล่อยตบ ยิงปืนตบ คือ ยิงปืนที่มีกระสุนเรียงเป็นตบ

^๓ขึ้นแย่งฝา ขึ้นรื้อฝา

พวกพระยาพระหลวงทั้งปวงนั้น
ไม่รู้เหตุผลต้นปลาย
ครั้นถึงศาลาหน้าประตู
ร้องเรียกเฝ้าฯแก่ออกแซ่ไป

เมื่อนั้น
หลับอยู่ไม่รู้เฝ้ามูล
ผวาตื่นพื้นตัวยังมัวเมีย
นางมณฑาทื่นก่อนนอนไว
ท้าวสามลละเมอเพื่อฟ้า
ลุกขึ้นแก้ผ้าขึ้นสิ้นที
นางมณฑาทว่าไอ้อะไรนั้น
เสียงคนอิงมีที่ประตู
ท้าวสามลหวาดหวั่นพระทัย
งกเงินเดินด่วนชวนชวน
เปิดพระแสงแลเห็นเสนี
ร้องถามลงไปมิได้เข้า

บัดนั้น
ไต่ยืนสุรเสียงท้าวไท
พิศทูลถ้อยคำละล้าละลัก
ไม่รู้ว่ใครมาล้อมนคร

ต่างตระหนกอกสันขวัญหาย
ชวนกันผันผายเข้าวังใน
พอเพลาเข้าตู่ประแจไข
เร่งให้ปลุกบรรทมบังคมทูล

ท้าวสามลราชเรนทร์สุร
แหว่เสียงสนมทูลก็ตกใจ (๔๐)
จ้วเจียโงกหงับหลับไปใหม่
หลงไหลทะลึ่งลุกปลุกสามี
คิดว่าผีอำทำอุ๊
เห็นจะดีหรือร้ายช่วยทนายดู
ยังจะมาแก้ผ้ากันอยู่
เป็นอย่างไรไม่รู้เลยพ่อคุณ
เหลียวมาคว่ได้ดาบญี่ปุ่น
เมียรุนหลังส่งตรงออกมา
อิงมีคึกคักหนักหนา
อ้ายเงาะมันเข้ามาหรือว่าไร (๕๐)

เสนาข้าเฝ้าน้อยใหญ่
ต่างคลานเข้าไปตรงบัญชา
หายใจหอบฮักขยักขย่อน
พระภูธรจงทราบพระบาท^๒

* แก่ผืน ทำนายผืน

^๒ทราบพระบาท รู้

เมื่อนั้น
ให้คิดคร่ำครึนหวนวิญญาน
ความกลัวตัวสั่นงันก
ค่อยกระซิบถามเมียเจียหุพัง
เอ๊ะกูอยู่แล้วนะเสนี
นี่หากว่ากล้าหาญพานยังยืน
เสียแต่แก่ชราหูตามัว
ถ้าหนุ่มแน่นมั่นเหมือนแต่ก่อนไซร้
เหวยหมู่มาตยาข้าเฝ้า
กูเห็นเหลือกำลังแล้วครั้งนี้
ได้ยินคนข้างหลังกระทั้งไ
ร้องเรียกเมียตัวสั่นว่านั่นแน่
ลูกเขยของกูมันอยู่ไหน
ขัดเขมรเห่หม่นหม่นทำเก้ง
เร็วเร็วเร่งรัดจัดโยธา
นายมูลขุนหมื่นพื้นตัวดี
เกณฑ์ให้ประจำช่องป้องกัน
ประตู่ทั้งสี่ทิศให้ปิดตาย

บัดนั้น
บังคมลาพากันออกไป

ท้าวสามลตระหนกตกประหม่า
เหลียวซ้ายแลขวาละล้าละลัง
เพื่อพกพุดจาเหมือนบ้าหลัง
เสียงอะไรตึงตังดังเหมือนปืน
เห็นไฟริจะมากมายหลายหมื่น
จึงไม่ตื่นตระหนกตกใจ (๖๐)
ทั้งตัวก็เจ็บปวดป่วยไข้
จะเกรงกลัวอะไรกับไฟ
อย่างไรเล่าเราจะสู้หรือจะหนี
สุดที่จะต้านต่อให้ท้อแท้
ตกใจจริงจริงออกวิ่งแร่
เสียงแซ่น่ากลัวทั้งรื้อวัง
จะให้ไปต่อสู้อันใด
ปากโป้งโผงดังสั่งเสนี
ขึ้นพิทักษ์รักษาหน้าที่
กินเบี้ยหวัดผ้าปีมีมากมาย (๗๐)
ระวังตัวกลัวมันจะปืนปาย
แล้วกลัวทรายกลัวรวดเตรียมไว้

เสนาข้าเฝ้าน้อยใหญ่
เรียกหาบ่าวไพร่ร่วนวาย

*ขัดเขมร นุ่งผ้าถกชายขึ้นมาเหน็บไว้ที่สะเอว

๒ เบี้ยหวัดผ้าปี เงินและผ้าที่กษัตริย์ให้แก่ข้าราชการในสมัยโบราณ ปีละครั้ง ไม่ได้ให้เป็นเดือน
อย่างเดี๋ยวนี้

๓ ประจำช่อง ประจำหน้าที่ หมายถึง ช่องที่มันสำหรับต่อสู้ข้าศึก

พวกเหล่าชาวคลังชาวแสง
แล้วขับไพร่ให้ขึ้นเชิงเทินราย
บ้างลากปืนใหญ่ขึ้นใส่ช่อง
เร่กันลั่นดาลบานประตู

เมื่อนั้น
สั่งพระวิษณุกรรมทันใด
บอกพระยาสามลมาตีคลี
มั่นแพ้วเราอย่าหักยักเยื้อง

บัดนั้น
รับสั่งพระอินทร์ด้วยยินดี

ครั้นถึงประตูพระนคร
คนรักษาหน้าที่นั้น

บัดนั้น
จึงตอบว่าท่านมาแต่กองทัพ

เมื่อนั้น
ผาดแผลงสำแดงฤทธา

* เห็นพวกรักษาหน้าที่
แก่งลังทำสิงหนาทอาจอง

เอาเสื้อแดงปืนผาออกมาจ่าย
ตัวนายถือดาบตรวजू
ถือซุดจูดจ้องเทดินหู^{*}
เป็นหมู่หมู่เยียดยัดอัดไป

องค์ท้าวมัชฌวานเป็นใหญ่
จงแต่งสารถือไปในเมือง (๘๐)
พั่นเอาบุรีให้ลือเลื่อง
จะรีบเอาบ้านเมืองเสียบัดนี้

พระวิษณุกรรมเรืองศรี
อัญชลีแล้วลามาพลัน

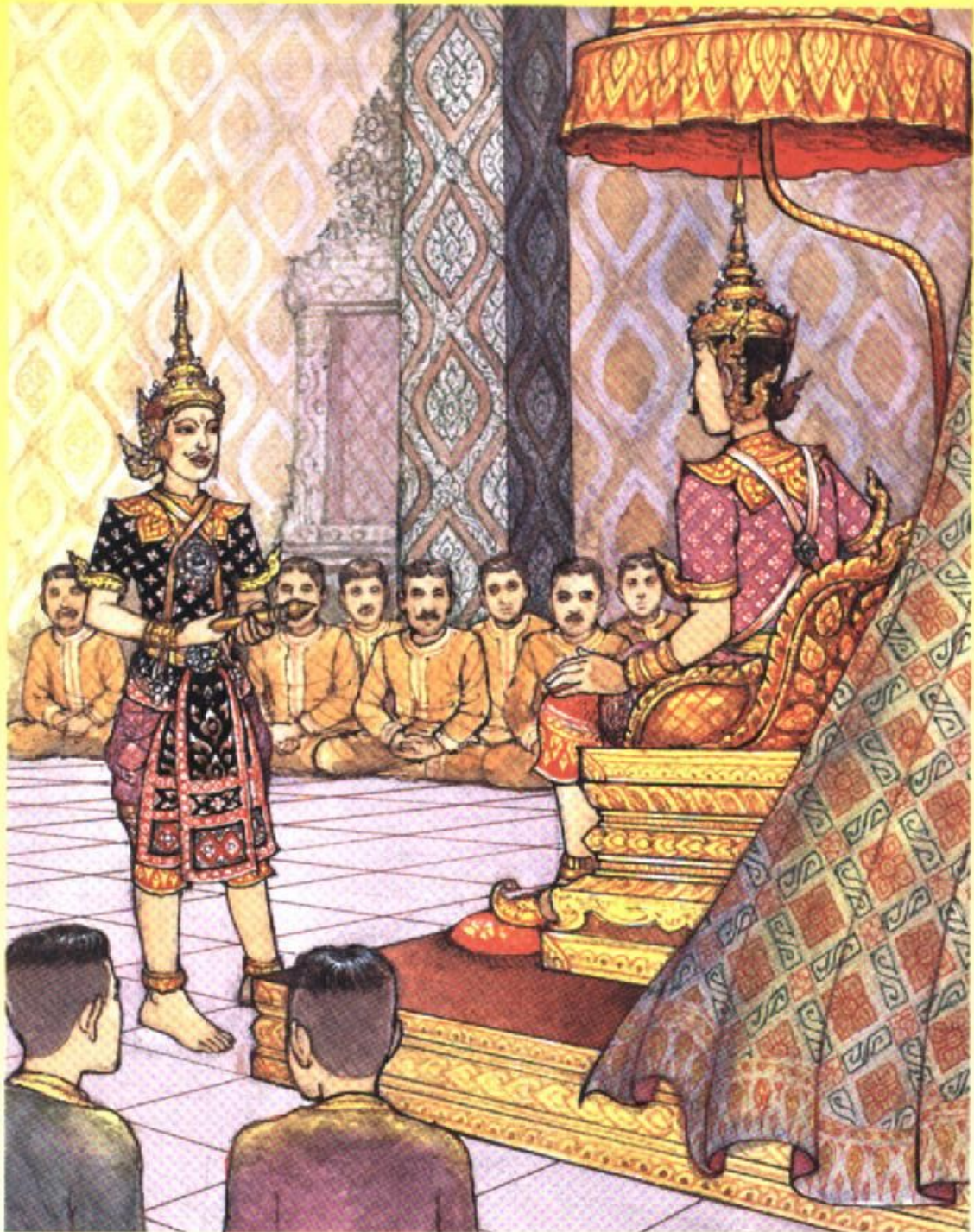
เห็นใส่กลอนมันคงลงเขื่อนขันธ์
เทวัญร้องเรียกให้เปิดรับ

ขุนหมื่นเฝ้าประตูผู้กำกับ
จะเปิดรับไม่ได้อย่าเข้ามา

พระวิษณุกรรมแกล้วยกล้า
เท้าถีบทวาราทลายลง (๘๐)

วิ่งหนีเกลื่อนกลาดตวาดส่ง
เดินตรงเข้าพระโรงรจนา

* ดินหู ดินปืนอย่างแรง

เห็นท้าวอลิมดอยู่บนอาสน์
แกดั่งกรายหัดข้าเฝ้าเข้ามา

หม่อมอำมาตย์เฝ้าแทนแน่นหนา
ยืนอยู่ตรงหน้าเจ้าธานี (๔๔)

เห็นท้าวสามลอยู่บนอาสน์
แกลังกรายหัวข้าเฝ้าเข้ามา

เมื่อนั้น
นางมณฑาคร่ำมือไว้ทันที

คิดได้ไพร่มาคนเดียว
จึงร้องเรียกเสนีย่าห์หนี

เมื่อนั้น
เสแสสร้างแกลังกล่าววาจา
จงก้มเกล้าเคารพอภิวาท
นายเราให้มาว่าโดยดี

ในสารว่าองค์พระทรงเดช
ยกทัพมาประชิดติดเวียงชัย
ให้พระยาสามลคนดี
จะได้มีเกียรติยศปรากฏนาม
แม้เราแพ้แก่ท่านในการเล่น
เราชนะจะรีบไม่ละวาง
ในวันนี้มีออกมาเล่นคลี
ท้าวสามลแม้รู้ยาสูบ

หมู่อำมาตย์เฝ้าแน่นหนา
ยืนอยู่ตรงหน้าเจ้าธานี

ท้าวสามลลนลานจะวิ่งหนี
ท้าวได้สมประดิกแลดู

ถึงรบรับขับเคี่ยวพอต่อสู้
แล้วนั่งดูท่วงทีกิริยา

พระวิษณุกรรมแกล้วยกล้า
เหวี่ยงเหวี่ยงพระยาเจ้าธานี (๑๐๐)
คอยสดับรับราชสารศรี
แล้วคลี่ราชสารออกอ่านไป

มงกุฎเกศกษัตริย์เป็นใหญ่
มิใช่จะณรงค์สงคราม
มาตีคลีพนันในสนาม
ให้ชีพรามณ์ราชครูดูเป็นกลาง
จะยอมเป็นเมืองขึ้นไม่ขัดขวาง
สาวสรวงกำนัลนางเป็นของเรา
จะเข้าตีกรุงไกรเอาไฟเผา
จะวอดวายตายเปล่าทั้งเวียงชัย (๑๑๐)

ครั้นอ่านสิ้นสารจึงว่ากล่าว
นั่งนิ่งก้มหน้าอยู่ว่าไร

เมื่อนั้น
ทำหน้าเซียวเหลียวดูนางมณฑา
เรียกเมียว่าช่วยพี่ด้วยชี
ความกลัวตัวสั่นอยู่ท้าวท้าว
แล้วคิดว่าหากเขยของเรา
ลุกขึ้นยืนยืมย่องร้องตอบไป
ท่านอย่าอีกชักไปนิกเลย
จะแต่งให้ไปด้านตีกลิ
ท่านจงกลับออกไปบอกนาย
พระแกล้งอวดโป้งโผงอิง

เมื่อนั้น
นี่แน่ท้าวสามลคนเมามัว
พูดจาปากกล้าแต่ตาขาว
จะให้หากเขยตีกลิพนั้น
มั่นไม่ออกไปสนามตามกำหนด
แกล้งขู่สาห์บกำขับกำชา

นี่แน่ท้าวสามลเป็นใหญ่
จะต่อตีหรือไม่จงบอกมา

ท้าวสามลตัวสั่นพรันนักรหนา
หูดบ้องแหวเหมือนแมวคราว
สินสติตกประหม่าตาขาว
มันให้หนาวสะท้านรำคาญใจ
จะตีกลิต้านต่อเห็นพอได้
เราไม่ย่อท้อต่อไพร
ออเขยทั้งหกมันไม่หนี
ใครตีได้เห็นกันไม่พรันพริ้ง (๑๒๐)
ผัดพอดะวันป่ายลักหน้อยหนึ่ง
ตั้งปึงขึงไว้เหมือนไม้กล้วย

พระวิษณุกรรมก็ยืมหัว
ใจคอพอด้วยยังชั่วครัน
เนื้อแท้ท้าวก็กลัวจนตัวสั่น
ว่าให้มั่นมันเหมือนสนัญญา
มีรีบลุกเมียหมดก็จึงว่า
แล้วเทวารีบกลับไปฉับไว

*เนื้อแท้ ที่แท้ ความเป็นจริง

บทนำจำ

ในสารว่าองค์พระทรงเดช
ยกทัพมาประชิดติดเวียงชัย
ให้พระยาสามลคนดี
จะได้มีเกียรติยศปรากฏนาม
แม้เราแพ้แก่ท่านในการเล่น
เราชนะจะรีบไม่ละวาง
ในวันนี้มีออกมาเล่นคลี
ท้าวสามลแม้รู้ยาตูเบา

มงกุฎเกศกษัตริย์เป็นใหญ่
มิใช่จะณรงค์สงคราม
มาตีคสิพนันในสนาม
ให้ชีพรหมณ์ราชครูดูเป็นกลาง
จะยอมเป็นเมืองขึ้นไม่ขัดขวาง
สาวสรรกำนัลนางเป็นของเรา
จะเข้าตีกรุงไกรเอาไฟเผา
จะวอดวายตายเปล่าทั้งเวียงชัย

คำถามนำคิด

๑. ทำไมพระอินทร์จึงลงมาล้อมเมืองท้าวสามล?
๒. มาตุลีมีความสำคัญอย่างไร
๓. กองทัพพระอินทร์ลงมาล้อมเมืองท้าวสามลเวลาไหน?
๔. ใครเป็นผู้ถือสารพระอินทร์ไปให้ท้าวสามล?
๕. ข้อความในสารว่ากระไรบ้าง?
๖. จงกล่าวถึงนิสัยใจคอท้าวสามล
๗. นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับวิธีการช่วยพระสังข์แบบนี้

ลองทำดู

๑. ลองวาดรูปทหารฝ่ายพระอินทร์
๒. ลองวาดรูปชาวเมืองของท้าวสามล

บทที่ ๒

ท้าวสามลให้หกเขยออกตีคัลกับพระอินทร์ หกเขยแพ้

เมื่อนั้น

จึงตรัสแก่เขยขวัญทันใด
ถ้ากำลังยังหนุ่มเหมือนแต่ก่อน
เมื่อกระนั้นหาอีกมันหลีกแคล้ว
เดี๋ยวนี้เห็นบิดาขราลง
ขัดใจจะใคร่ออกตีเอง
เจ้าหนุ่มแน่นแทนพ่อออกตีคลี
เหมือนช่วยยกหน้าพ่อตาไว้

เมื่อนั้น

มีรู้ที่ทำการอะไรให้วุ่นวาย
จำเป็นจำรับวาจา
ว่าพลงทางถวายเป็นมงคล

ครั้นถึงจึงสั่งข้าไท

รับสั่งใช้ให้ออกไปตีคลี
แพ้นะอย่างไรก็ไม่รู้
เร่งรัดจัดแจงแต่งตัวไว้
ว่าพลงทางขึ้นบนขาลา
นั่งแอบแนบนางเมียรัก

เมื่อนั้น

ประหลาดใจนักหนาเห็นสามี
นางจึงถามไถ่เป็นไรหม่อม
หรือบิดากริ้วโกรธทำโทษภัย

ท้าวสามลคิดพริ้นหัวนไหว

จนใจด้วยบิดาขราแล้ว (๑๓๐)

พ่อไม่ให้ร้อนถึงลูกแก้ว
ไม่อาจมาวี่แววโดยยาเกรง
จึงทะนงอดกล้ามาข่มเหง
แต่กริ่งเกรงตาหูไม่สู้ไว
แก้ภูบรีไว้ให้ได้
อย่าให้อภัยศอดาย

หกเขยคิดพริ้นขวัญหาย

แต่เหลียวซ้ายเหลียวขวาดูตากัน
ลูกจะขออาสาพระอย่าพริ้น
ลาไปดำหนักพลันทันที (๑๔๐)

เร่งผูกมโนมัยที่เคยชี่

ครั้งนี้หนักอกหนักใจ
จะลองสู้ดูสักทีหาหนีไม่
บรรดาเหล่าบ่าวไพร่ให้พร้อมพรัก
เปิดประตูเข้ามาในตำหนัก
ทุกข์หนักก้มหน้าไม่พาที

ทั้งหกธิดามารศรี

ท่วงที่ทุกข์ร้อนถอนฤทัย
จึงหน้ามอมหมองคล้ำดำไหม้
จงบอกให้ประจักษ์ที่หนักเบา (๑๕๐)

เมื่อนั้น

ความทุกข์เหลือกำลังนั่งเซา
บัดนี้พระบิดาบัญชาใช้
ขึ้นให้ไปตีคลีพนัน
อันวิชาเช่นนี้เจ้าพี่เอ๋ย
ทุกเอาเดี๋ยวนี้ตั้งนิรมิต
โฉมยงจะไปคอยดูพี่
จะได้ภาวนาช่วยอวยชัย
ถึงพลั้งพลาดมาตรแมนสติเสีย
แต่ลำพังยังไม่ไวใจตัว
ว่าพลางจรลีเข้าที่ทรง
ส่องกระจกดูเงาเศร้าเสียใจ
แล้วลีลามาทรงม้าที่นั่ง
หกนางนี่กระหวั่นครั่นคร้าม

ครั้นถึงราชฐานทวารวัง
จึงลงลานลงจากหลังม้า

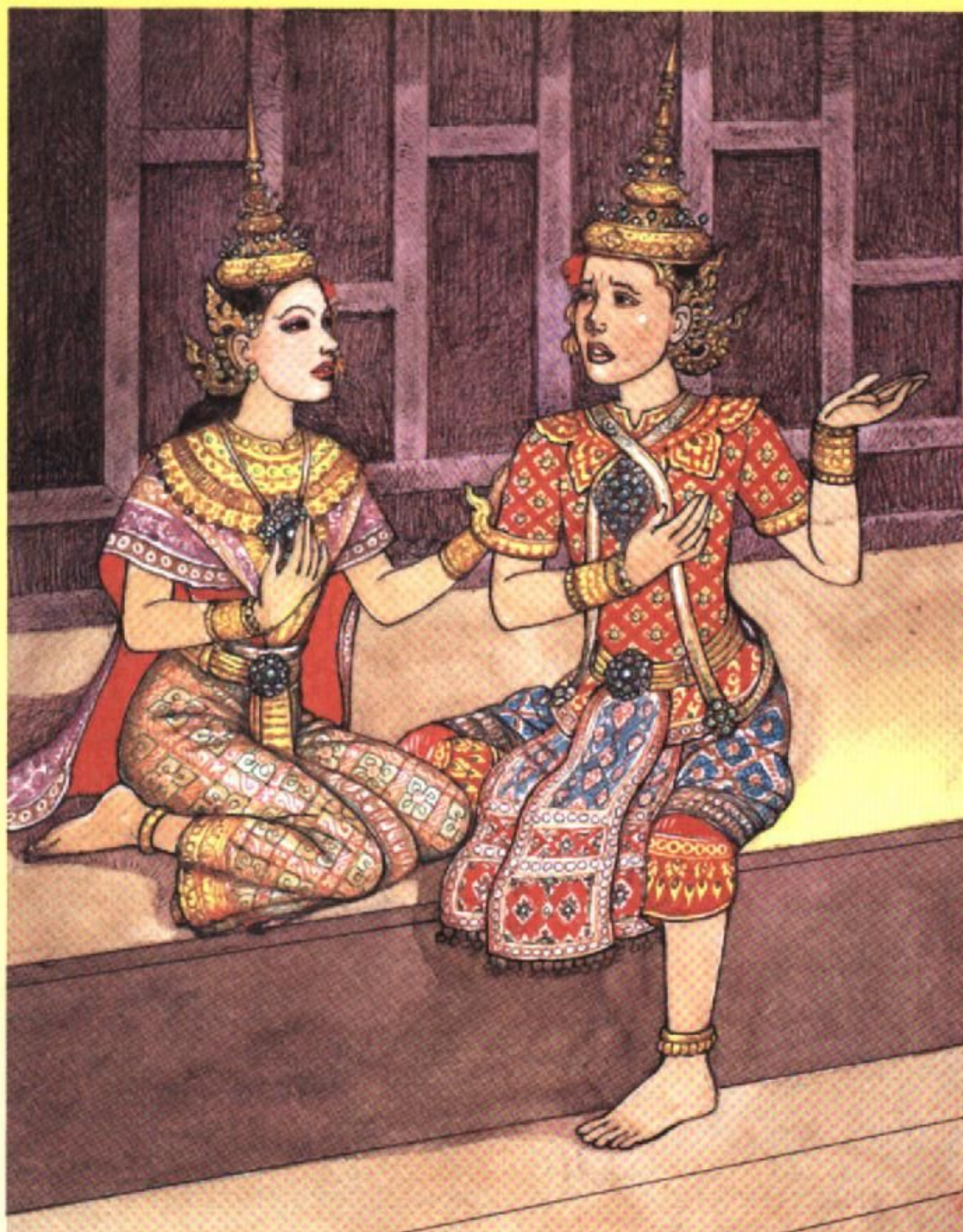
เมื่อนั้น

แสนสำราญอารมณ์ชมเชย
เจ้าจะไปตีคลีวันนี้ไฉร
อย่าให้อายขายพัคตร์พ่อตา
ว่าพลางย่างเยื้องจรจรัล
ดักวารีรดหมดเหงื่อไคล
ใส่เสื้อก้านแย่งแต่งเต็มที
แล้วหยิบเบียรระบาคมาคุดพุง

หกเขยหน้าจ้อยหงอยเหงา
บอกเล่าเมียมิ่งทุกสิ่งอัน
ท่านวางใจว่าพี่นี้ขยัน
จะผ่อนผันฉันใดก็สุดคิด
ไม่ได้รำเรียนเลยแต่สักนิด
ต้องจนจิตซังตายตะกายไป
อยู่ที่พลับพลาทองผ่องใส
เหมือนทัพหนุนอุ้นใจไม่สู้กลัว
เห็นหน้าเมียอยู่มั่งค่อยยังชั่ว
เจ้าไปเป็นเพื่อนผัวไม่กลัวใคร (๑๖๐)
แต่งองค์ทรงเครื่องล้วนใหม่ใหม่
จุมุกใบหูวันสิ้นงาม
บ่าวไพร่ตามหลังจนออกหลาม
ขึ้นวอคนหามตามผัวมา

เขาบอกว่ารับสั่งคอยท่า
ไปเฝ้าพ่อตาไม่ช้าเลย

ท้าวสามลครั้นเห็นหกเขย
ลูกเอ๋ยแต่งตัวเต็มประดา
จงตั้งใจตั้งคองนะพ่อหนา
แก่กูพาราเอาหน้าไว้ (๑๗๐)
มาสรนน้ำที่ขันสาครใหญ่
ลูปไล่แบ่งกระแจะจันทน์ปรง
ผ้ายกอย่างดีเอาออกนุ่ง
ทรงเครื่องเรื่องรุ่งระยับตา

โถมยงจงไปคอยดูพี่
จะได้ภาวนาช่วยโยยชัย

อยู่ที่พลับพลาทองผ่องใส
เหมือนทัพหนุนใจไม่สู้ภัย (๑๕๘)

สวมสอดกำไลใส่แหวนหัว
นั่งมองส่องกระจกใส่ชฎา
ครั้นเสร็จเสด็จทรงคชสาร
ซ้ายขวาม้าลูกเขยเป็นคู่เคียง
เมียรักร่วมจิตกับธิดา
เฒ่าแก่กำนัลชั้นที่

ครั้นถึงจึงขึ้นบนพลับพลา
ท้าวสามลนั่งอิงพิงพนัก
ไพร่ฟ้ามาดูดีคลี
ตำรวจในโล่บุกกุศคาม
หกเขยขับม้าออกยืนที่
ต่างคนคิดพริ้นหัวนวิญญาน์

เมื่อนั้น
เห็นหกเขยมาดีคลีพนัน
ทรงม้าลาหกผกโผน
ร้องส่ำทับทั้งหกให้ตกใจ
หน้าตาจุมูกหูดูชอบกล
เห็นจะดีทหายาดีดูลาดเลา
เลือกสรรกันมาล้วนตัวดี
จงเร่งบอกเราให้เข้าใจ

เฟ่งพิศดูตัวงามหน้าหนา
เจ้ามณฑาตุที่ดีหรือเอียง
ทวยหาญโหล่นสนั่นเสียง
พร้อมเพรียงไพร่พลมนตรี
ชว่อช่อฟ้าหลังคาสี
ตามเสด็จเทวีมาศึกคัก (๑๘๐)

ทั้งธิดาหม่อมมีศักดิ์
อกใจทักทักครั้นคร้าม
คับคั่งทั้งที่ท้องสนาม
ห้ามปรามคนยืนหน้าพลับพลา
เห็นไพร่นับแสนแน่นหนา
ชักม้าเกาะกะปะทะกัน

อมรินทร์ปิ่นภพสรวงสวรรค์
ก็ลงจากสุวรรณพลับพลาชัย
กระทืบโกนแกล้งขับเข้ามาใกล้
พวกนี้หรือไรจะสู้เรา (๑๘๐)
ช่างเหมือนกันทุกคนเจียวหนอเจ้า
เป็นลูกเต้าเผ่าพงศ์ผู้ใด
ดีคลีมีฝีมือหรือไฉน
จึงจะได้สู้กันพนันเมือง

ทรงม้าเอาทพกโผน
ร้องล้าทัพทั้งทกให้ตกใจ

กระทับโกนแกล้งขับเข้ามาใกล้
พองนี้หรือไรอะสู้เรา (๑๙๐)

เมื่อนั้น
อภัยศอดายระคายเคือง
เขยใหญ่ยิ้มแห้งแก้งแก้หน้า^๒
ขำมิใช่ขำชั่วตัวสำคัญ
เรารับอาสาออกมา
ไม่ย่อท้อถอยหลังทั้งหกคน

หกเขยหน้าจ้อยหงอยเงื่อง
ต่างชำเลื่องเหลียวมาดูตากัน
จึงร้องว่าพ่อเอ๋ยอย่าเขยหยัน
แต่ล้วนลูกเขยขวัญท้าวสามล
จะตีคลีต่อสู้ดูสักหน
ตามจนจะแก้หน้าพ่อตาไว้ (๒๐๐)

เมื่อนั้น
ลูกเขยเจ้าพาราแล้วว่าโย
เร่งมาตีคลีสู้ดูฝีมือ
ว่าพลางชักม้าเป็นท่วงที่

โกสีย์ยิ้มเย้ยเฉลยไข
ช่างกระไรไม่ชั่วล้วนตัวดี
ให้รำลือเฟื่องฟุ้งทั้งกรุงศรี
แล้วเดาะคลีตีไปมิได้ช้า

เมื่อนั้น
เอามือขึ้นช่วยรับแล้วหลับตา
ต่างเข้าตะลุมบอนช้อนคลี
ทำพยศหันเหียนเวียนวก
บ้างเดาะคลีตีผิดไปเป็นวา
อาชาพาโผนโดนกำแพง
ที่ขี่ม้าไม่เป็นเด่นสามขา^๔
คิดกลัวพ่อตาทำหน้าเขี้ยว

หกเขยตระหนกตกประหม่า
คนฮาไห่สนั่นยั้งงันก
พาชีซูลมุนมุ่นหก
พลัดตกลงมาขาแพลง
เหลียวดูภรรยาแล้วยิ้มแห้ง
สิ้นแรงร้องโยคินไห่เกรียว (๒๑๐)
จุดคร่าสายถือสองมือเหนียว
มันให้ลนลานเหลียวตะละกวาง^๕

* ยิ้มแห้ง แค้นยิ้ม ยิ้มเก้อ ๆ

๒ แก้งแก้หน้า แก้ไขให้พ้นจากความอับอาย

๓ ร้องโย อาการร้องแสดงว่าสู้ไม่ไหว

๔ เต้นสามขา อาการวิ่งของม้าคือเต็นขาไม่ได้จังหวะแลดูเกะกะ ไม่เรียบ

๕ ตะละกวาง เหมือนกวาง คือ วิ่งวนวายเหลียวหน้าเหลียวหลัง

เมื่อนั้น

ดูเดือดเต็มประดาร์่องดำพลาง
ท่าทางสอนให้ก็ไม่จำ
ดูเอาเล่าเกิดชินางแม่ยาย
พลางดำหกริดาพาโล
ยังจะทำแขนหยัดตัดกิริยา
ท้าวคิดเคืองขุ่นงุ่นง่าน
กอดเข้ารำพึงตะลึงตะไล

ท้าวสามลคอดกตืออกผาง

ไอ้คนอะไรช่างไม่มีอาย
จะแก้งทำให้เขาริบนิบหาย
ลูกเขยมันจะขายพ่อตา
ผัวมึงสำแดงโง่ทำงานหน้า
จะเป็นข้าเขาไม่ทุกข์สนุกใจ
ตัวสันสะท้านเหวี่ยงกาฬีไหล
คราวออกทอดใจใหญ่ไม่พาทิ (๒๒๐)

เมื่อนั้น

ร้องท้าวว่าเหวยเขยคนดี
อย่างไรนั้นกลอกคอทำท้อแท้
จะได้รับเขตชั้นศักดิ์สัญญา

จึงองค์อมรินทร์เรื่องศรี
ทำไมไม่เดาะคลีตีได้มา
จะยอมแพหรือไรให้เร่งว่า
เอาตัวพ่อตาเป็นข้าไท

เมื่อนั้น

เข้าช้อนคลีพลวันกันไป
อาชาตื่นแตกแหกกระแซง^๒
เรียกบ่าวจึงจ่าขอน้ำกิน
โกสีย์ย้มเยื้อนแล้วเตือนข้า
ยกมือขึ้นค้ำันบรับแพ้

หกเขยตัวสันห้วนไหว
พลัดไพล่ไม่ขึ้นมาพื้นดิน
แต่เหนียวเหนียวเรียวแรงก็สุดสิ้น
กัมหน้าดูดินไม่เหลียวแล
ตอบคำอยู่ในคอพูดอ้อแอ้
ตามแต่จะเมตตาปราณี (๒๓๐)

^๑เหวี่ยงกาฬี เหวี่ยงเม็ดโต ๆ แสดงว่าตกใจมาก หรือเจ็บปวดมากจนแทบสิ้นใจ

^๒แหกกระแซง วิ่งออกนอกทาง

บัดนั้น

เห็นหกเขยยอมแพ้แก่ไพร่
ต่างพุดบุบจบกระซิบดำ
มันพอสมน้ำหน้าท้าวสามล
บ้างว่าจะร้อนใจไปไยเล่า
เห็นจะต้องรีบแน่นแต่พระยา
บ้างตะโกนโพนทนาท้าวสามล
หน่วยก้านชิ้นนี้ดีแต่กิน
บ้างพุดจาฮึกฮักพยับเปิด
แม้เราได้ลูกสาวของท้าวไท
เหล่าห้ามแหนแสนสาวท้าวนาง
ผินหน้าปรับทุกข์กันซ้อแซ้
लगคนบ่นว่าข้านี้เกเดา
ราชการข้าหมั่นขยันดี
ชายหญิงแซ่ซ้องทั้งท้องสนาม
ต่างติโทษโกรธซึ่งอิงไป

ชาวเมืองที่ดูอยู่อิงมี
ไพร่ผู้ดีเสียใจสินทุกคน
ลูกเขยพระยาไม่เป็นผล
พลอยให้คนฉิบหายทั้งพารา
ใครเขามีบุญก็เป็นข้า
เราเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน
ช่างเชือกคนหูแหวกจุมกวัน
ต้องเป็นข้าเขาสันสาแก่ใจ^๒
ฟ้าผีเถิดหาว่าเล่นไม่
จะตีคัลมีให้พ่ายแพ้
งานกลางหिलวงแม่เจ้าเฒ่าแก่
เขาคงรีบเราแน่นแล้วครั้งนี้
เห็นท่านจะเลี้ยงเราไว้คงที่
จะมานั่งปรารับปรารมภ์ไย
บ่นบ้าไปตามอัชฌาสัย
ทั้งผู้ดีเขยใจไม่เว้นคน

(๒๔๐)

*หน่วยก้าน ทำทาง ลักษณะ

๒สาแก่ใจ สมแก่ใจ สะใจ

๓งานกลาง เจ้าพนักงานกลาง คือ เกี่ยวข้องทั้งข้างนอกและข้างใน

บทนำจำ

ว่าพลางย่างเยื้องจรรจัญ
 ตักวาริรดหมดเหงื่อไคล
 ใส่เสื้อก้านแย่งแต่งเต็มที
 แล้วหยิบเจียรระบัดมาคาดพุง
 สวมสอดกำไลใส่แหวนหัว
 นั่งมองส่องกระจกใส่ชฎา
 ครั้นเสร็จเสด็จทรงคชสาร
 ช้ายขวาม้าลูกเขยเป็นคู่เคียง

มาสร่งน้ำที่ขันสาครใหญ่
 ลูบไล้แป้งกระแจะจันทร์ปรง
 ผ่ายกอย่างดีเอาออกนุ่ง
 ทรงเครื่องเรืองรุ่งระยับตา
 เฟ่งพิศดูตวงมหนักหนา
 เจ้ามณฑาทูตีดีหรือเอียง
 ทวยหาญให้ลั่นสนั่นเสียง
 พร้อมเพรียงไพร่พลมนตรี

คำถามนำคิด

๑. นิสัยใจคอของนกเขยเป็นอย่างไร?
๒. รูปร่างหน้าตาของนกเขยมีที่น่าสังเกตอย่างไรบ้าง?
๓. เครื่องแต่งตัวของท้าวสามลตอนออกไปดูนกเขยดีศรีมีอะไรบ้าง?
๔. พระอินทร์พูดกับนกเขยว่าอะไร? เหตุใดจึงพูดเช่นนั้น?
๕. เมื่อนกเขยดีศรีแพ้ ท้าวสามลแสดงกิริยาอย่างไรบ้าง?
๖. นักเรียนคิดว่าก๊ฬาอะไรที่คล้ายคลึงกับการเล่นดีศรี

ลองทำดู

๑. ลองวาดรูปนกเขย
๒. ลองวาดรูปกองทัพนกเขย

บทที่ ๓

พระอินทร์ให้ท้าวสามลแก้ตัว ท้าวสามลจำใจให้นางมณฑา
ไปอ้อนวอนเจ้าเงาะมาตีคลีกับพระอินทร์

เมื่อนั้น
เข้ามาใกล้แล้วว่าท้าวสามล
ยังผัวลูกสาวน้อยนั้นอยู่ไหน
อย่าลงนั่งปรารภชบเขา

เมื่อนั้น
พิไรรำโคกajanดาลิบ^๓
นั่งก้มหน้านึกตรึกไตร
จะแต่งให้ไปสู้ภูพารา
จะให้ใครดีหนออกต่อสู้
โคกajanเลียดตากระเด็น

เมื่อนั้น
เห็นพระภัสดาสามี
กลัวเขาจะริบเอาพารา
เข้านั่งชิตสะกิดภูวไนย

ผ่านเอยผ่านเกล้า
เออช่างสันสติไม่ตริตรอง
ขอบใจไพร่เขากล่าวถ้อย
เมียมเห็นว่าเงานี้มีควมรู้

พระอินทร์ขับอาชาม้าตัน^๑
เขยทั้งหกคนก็แพเรา
จะแก้มือหรือไม่อย่างไรเล่า
ไม่สู้เราแล้วหรือจะได้รับ (๒๕๐)

ท้าวสามลเสียใจไม่ได้สืบ^๒
แต่อุบอุบอุ้อขี้ตา
มันก็ยังแต่ไอ้เงาะป่า
น้ำหน้าไหนจะดีคลีเป็น
สุดรู้ไม่มีที่เหลียวเห็น
สันสติไม่เป็นสมประดี

นวลนางมณฑามเหสี
ไม่ได้ตอบไพร่ประการใด
กัลยาอกสันหวั่นไหว
แล้วกราบทูลไปดั่งใจปอง (๒๖๐)

อย่าชบเขาทุกข์ทนม่นหมอง
จงฟังน้องซึ่งจิตคิดดู
ให้แต่งลูกเขยน้อยออกต่อสู้
พระอย่าได้ลบหลู่ว่าชั่วช้า

^๑ม้าตัน ม้าที่กษัตริย์ทรง เรียกว่าม้าตัน

^๒ไม่ได้สืบ นับสืบไม่ถ้วน แสดงว่าคุมสติไม่อยู่ เช่น ไกรธจัด หรือตกใจมาก

^๓ดาลิบ ตาบวมจนปิด

เพื่อนพานถือตัวไม่กลัวใคร
เห็นจะรุ่งเรืองอิทธิฤทธิ์
แต่ก่อนผ่านเกล้าเผ้าซึ่งโกรธ
แม้เงาะรับผจญเห็นพินอาย

เมื่อนั้น
จึงระงับดับโศกกล้ำกลืน
ดูราข้าศึกจงงดก่อน
อันผัวลูกสาวน้อยของเราไซ้
แต่ใจครองอาจทลายอยู่
ถ้าเพลิงงพล้ำข้าแพ้ทั้งเจ็ดคน

เมื่อนั้น
แกล้งทำร้องว่าให้น่ากลัว
จะรีบเอาข้าวของในท้องคลัง
วันนี้ขอทุเลาเราจะงด

เมื่อนั้น
เราได้ให้ทนายบาดคาตบน^๒
ว่าพลางทางชนมเหสี
ลงจากที่ประทับพลับพลา

น้ำใจในค่อนนั้นแกล้งกล้า
จึงหาเนื้อหาปลาได้มากมาย
จงไปร้องขอโทษเสียให้หาย
ดีร้ายจะได้เวียงชัยคืน

ท้าวสามลฟังถ้อยค่อยชื่นมื่น
ผูกผูกขึ้นยืนแล้วร้องไป (๒๗๐)
ข้าขอผิดผ่อนแก้ตัวใหม่
เป็นเงาะป่าบ้าไปทรพล
จะลองให้ออกสู้อีกสักหน
มันก็จนแล้วพ่อไม่ขอตัว

สหัสสนัยน์ไต่ย็นก็ยัมหวั
แม้มีมาแก้ตัวไม่ละลด
อีกทั้งลูกเมียเสียให้หมด
แล้วอย่าปิดกันหนาท้าวสามล

ท้าวสามลตอบความตามขัดสน
เป็นคนมิให้เสียวาจา (๒๘๐)
ทั้งกำนัลขันทีถ้วนหน้า
กลับมานครเรศนิเวศน์วัง

^๑ดูรา

คำร้องเรียก

^๒ทนายบาดคาตบน

คำที่ถูกต้องว่า ทันทบน คือ ถ้อยคำหรือสัญญายอมให้ลงโทษเมื่อตนทำผิด
ที่ว่าทนายบาดคาตบนนี้เป็นอย่างคำพูดชาวบ้าน

ครึ่งถึงไพชยนต์มนเทียรทอง
 ลดองค์ลงนั่งบนบัลลังก์
 จึงดำรัสตรัสเรียกนางมณฑา
 ความทุกข์จะปรึกษาหารือ
 เจ้าเดือนสดีพี่เมื่อก็นั้น
 อันเจ้าเงาะลูกเขยของเราไซ้
 เจ้าอุตสาห์แข็งใจออกไปหา
 ให้เจ้าเงาะปรานีช่วยชีวิต

เสด็จตรงขึ้นทอ้งพระโรงหลัง
 นิ่งนั่งครางอดคอดมือ
 แม่เอ๋ยมาใกล้พี่ถึงนี้หรือ
 จะทำถือเชิงชั้นฉนั้นนัย
 จริงอยู่หาทันทัดไม่
 เห็นจะกู้เวียงชัยได้ดังคิด
 บอกว่าพี่เฒ่านี้รับผิด
 มาต่อฤทธิ์ดีคลีแทนบิดา (๒๙๐)

เมื่อนั้น
 นิ่งเสียไม่คำนับรับวาจา
 จนจริงจะวิ่งไปหาเงาะ
 สิ้นมานะสะทะแล้วพระเอย

โฉมนางมณฑาเส่นหา
 นางนังนินทาว่าเปรียบเปรย
 นำหัวเราะหนักหนาเจ้าข้าเอ๋ย
 เงาะเอยก็จะให้ไปร้องอน

ว่าพลางทางยืมแยมหยัน
 พรังพร้อมสาวสุรางคนิกร

แล้วลูกจากแท่นสุวรรณบรรจรณ์
 บทจรไปยังบ้านปลายนา

ครั้นถึงจึงหยุดอยู่แต่ไกล
 เหตุไรไม่ขานพระมารดา

ร้องเรียกลูกสายใจเส่นหา
 รจนาก็ไหนจะใครรู้

* สิ้นมานะสะทะ ยินยอม ไม่ถือดี คำ สะทะ เป็นคำต่อเข้ามาเฉย ๆ อย่างคำว่า รามไหม ในคำว่า กว๊ายขามรามไหม
 ๒ ลูกสายใจ ลูกที่รัก

นึ่งยอองยอองมอองดูแล้ญฟ้า
 ภาอกับอะรับคี่ลลัสมภาร

พนมมีโอเม็นหน้าทำแบกชอาน
 พังพาบกราบกราบท่านแม่ย่าย (๓๐๔)

เมื่อนั้น
เจ้าเงาะยืนพื้นพื้นร้องคู^{*}
ไดยืนแว่วเสียงชนนี้
นางดีใจไปรับมัทนนาน

แล้วทูลเชิญเสด็จชนนี้
ผลักไหลไสหลังเจ้าเงาะมา

เมื่อนั้น
เผ้าแต่แลมาแลไป
นั่งยองยองมองดูแล้วปูผ้า
ราวกับจะรับศีลสมภาร
แล้วลุกมาหาครกตำหมาก
ล้วงมือคันได้ในก้นกระต่าย
ฉวยมิดผ้าหมากดิบหีบใส่
ทำเหมือนอยู่วัดวาดังทารก
แล้วมาเก็บแพงพักผักหญ้า
รจนาวาไ้เบือจะตาย

เมื่อนั้น
นิจจาเจ้าจากแม่มาอยู่ไกล
ผิรูปชูปผอมเป็นหนักหนา
ต้องเก็บผักหักฟันเลี้ยงชีวิ

รจนาออกไปทำไร่อยู่
ปลูกถั่วพุกแพงแดงร้าน (๓๐๐)
มาร้องเรียกอยู่ที่ประตูบ้าน
กราบกับบทมัลย์แล้วโสกา

เข้าไปในที่เคหา
ให้กราบกรานมารดาทันใด

เจ้าเงาะทำเหมือนถวายตัวใหม่
ไม่เข้าใจบนอบหมอบกราน
พนมมือเมินหน้าท่าแบกขวาน
พึงพาบกรานท้านแม่ยาย
ไม่พบสากเจ้ากรรมใครทำหาย
เอาปูนบ้ายพลูใส่ลงในครก (๓๑๐)
อุตส่าห์ตำตั้งใจมิให้หก
ประเคนครกเข้าไปให้แม่ยาย
ใส่กระบุงแบกมาให้เมียถวาย
ช่างไม่อายสาวสรรกำนัลใน

นวลนางมณฑาจึงปราศรัย
ยากเย็นเชิญใจถึงเพียงนี้
พักตราสร้อยเศร้าสลดศรี
นำปราณี้ลูกน้อยกลอยใจ

*พื้นพื้นร้องคู ลอกร้อง ลอกคู คูหรือร้องในสวนมักจะมิชยะใบไม้ทับถมทำให้ดิน ชาวสวน
ต้องพื้นหรือลอกขยะหรือใบไม้ออกเป็นครั้งคราว

ว่าพลางลูบหลังแล้วเชยพักตร์
ทั้งฝูงสาวสรรก้านลใน

ครั้นสร้างกันแสงจึงแจ้งเหตุ
แต่เฝ้าเร้ารบบมารดา
เจ้าก็รู้อยู่แล้วสินะลูก
ชั้นพนันตีคลีเอาเวียงชัย
ท้าวให้อื้อเขยทั้งหกคน
พระบิดาทูกรับร้อนลงนอนเขา
จะผินหน้าฟังใครไม่ได้แล้ว
เจ้าช่วยวอนว่าแก่สามี
ขอพึ่งไพบุญขอเจ้าเงาะ
เจ้าอย่าเคืองขัดตัดอาลัย

เมื่อนั้น
สงสารมารดาน้ำตาย้อย
กราบบาทภัสดาแล้ววาวอน
พ่อไม่เมตตาปราณี
จงถอดเงาะเสียเถิดนะทูนหัว
จนตกไร้ยากลำบากใจ
พระแม่มาก็ไม่ทักแต่สักคำ
ไม่เห็นทูลกร้อนเลยช่างเฉยเชื่อน
อันความทุกข์ครั้งนี้มันมิช่วย
ว่าพลางทางทรงโสกา

ครวญคร่ำรำรักเพียงดักขัย
สงสารทราวม้วยก็โสกา (๓๒๐)

บัดนี้บิดุเรศละห้อยหา
ให้ออกมาแจ้งความแก่ทราวม้วย
เขาถูกถูกล้อมกรุงใหญ่
หมายใจจะรีบบุรีเรา
ออกประจัญตีคลีก็แพ้เขา
เงียบเหงาไปสิ้นทั้งธานี
เห็นแต่ลูกแก้วทั้งสองศรี
เชิญไปตีคลีอย่าน้อยใจ
อนุเคราะห์กู้เมืองไว้ให้ได้
ทำคุณแม่ไว้เถิดลูกน้อย (๓๓๐)

รจนาฟังเล่าก็เศร้าสร้อย
นางพลอยโสกศัลย์พันทวี
พระมารดรอุตส่าห์มาถึงนี้
ช่วยกู้บุรีให้พ้นภัย
จะซ่อนเนื้อซ่อนตัวไปถึงไหน
ช่างกระไรไม่คิดแกลังบิตเบียน
ดีแต่ทำละไลไหลเลื่อน
ดูเหมือนหนึ่งไม่มีเมตตา
เห็นเมียจะมอดม้วยสังขาร
ปัมว่าชีวิตจะบรรลัย (๓๔๐)

เมื่อนั้น

สงสารรจนายาใจ
แต่คิดค้นแม่ยายกับพ่อตา
ถ้ามันไม่ถอนง้อต่อกู
แล้วผินผันทันหลังให้แม่ยาย
กระดิกเท้าที่ทำเป็นสำราญ

เมื่อนั้น

เจ้าเงาะเอ๋ยนั่งได้ไม่เมตตา
อันทุกข์ร้อนครั้งนี้มิใช่เล่น
หรือพ่อแค้นบิดาว่าซังซิง
เจ้ามาตัดอาลัยเยื่อใยเสีย
จงเห็นแก่แม่เถิดอย่าถือใจ

เมื่อนั้น

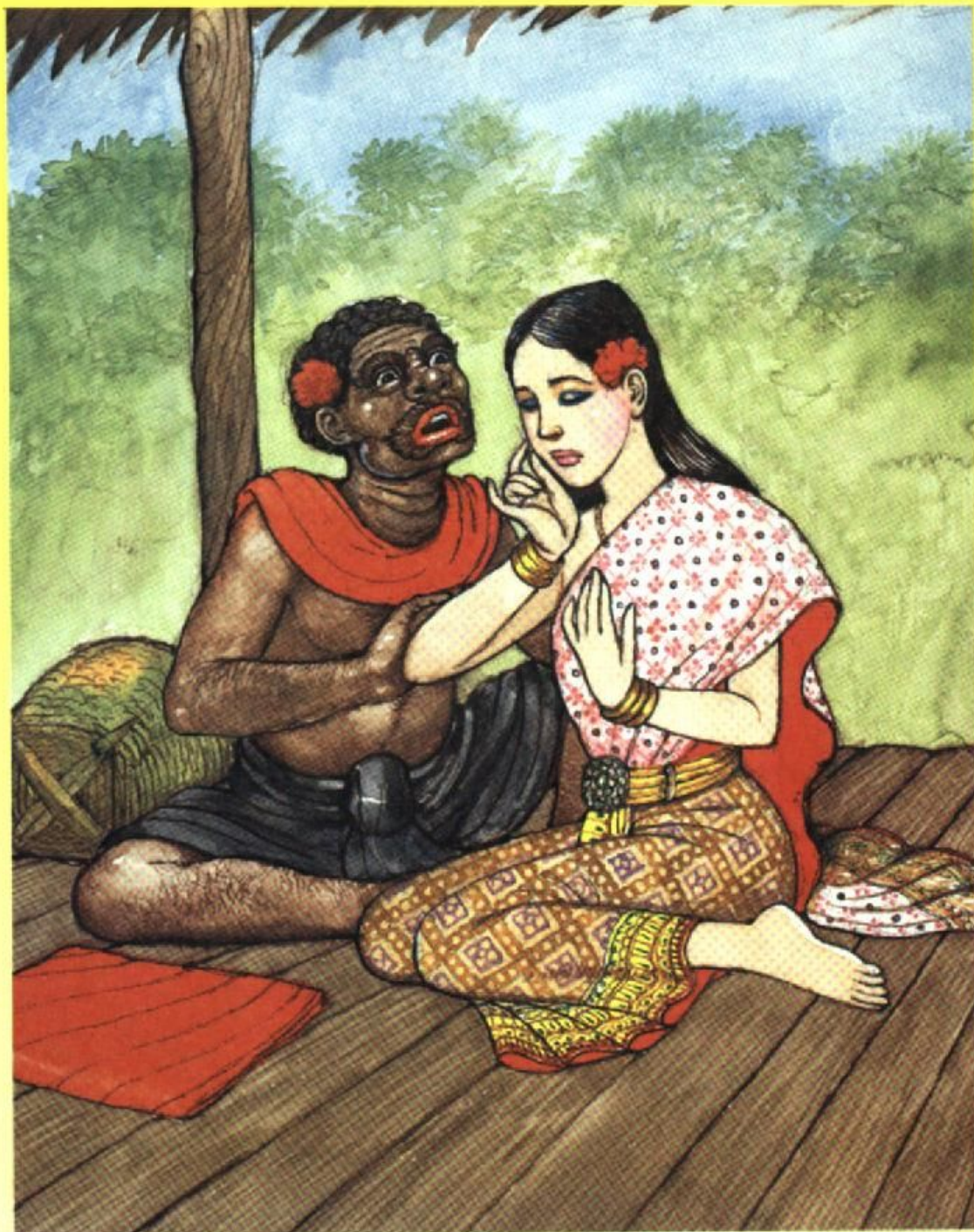
จึงตอบวามารดาพลัน
เงาะนี้พวกปิศาจอุบาทว์ร้าย
จะล่อลวงให้หลงอย่าสงกา
ท่านคิดแยบยลเป็นกลใน
ใช้ลูกจะรังเกียจเสียดแทง
อันท่านทั้งหกเขยย่อเมเคยคลี
นับประสาหน้าเงาะนี้เห็นลึก
แต่ธุระของข้าหาใส่ปาก
พึงเห็นว่าชนินีโปรดปราน

เจ้าเงาะฟังเมียเสียไม่ได้
ร้องไห้ວอนว่าน่าเอ็นดู
จะทรมานเสียก่อนให้อ่อนหู*
จะทำเชิงเฉยอยู่ให้ช้านาน
หยิบกระบวยมาตั่งนั่งสาน
ใครว่าชานอย่างไรไม่นำพา

นางมณฑาทอนใจพิไรว่า
จะให้เมียมรณาเสียจริงจริง
ช่างไม่เห็นด้วยมั่งมานั่งนิ่ง
แม่วังวอนง้อขออภัย (๓๕๐)
ทำให้เมียหม่นหมองนั่งร้องไห้
นางพิรีพิไรรำพัน

เจ้าเงาะสำรวจสรวลสันต์
จะรับอาศำนันสุดปัญญา
มากลับกลายสรรเสริญเห็นเกินหน้า
ลูกกลัวพระบิดาจะฆ่าแกง
แต่หลังอย่างไรพระยอมแฉ่ง
พระมารดาอย่าระแวงฤทัยนึก
ต่อตียังแพ้แก่ข้าศึก
จะฟังพาว่ยานึกให้ป่วยการ (๓๖๐)
แสนยากก็ไม่มีใครสงสาร
อุตส่าห์มาถึงบ้านข้าขอบใจ

*อ่อนหู ทำให้อ่อนใจ

อย่างนั้นแล้วใคร่หาหมองเลยนี้เองรัก
ออกตัดคัตินั้นตั้งสัญญา

ไฉนพนักงานพิอะอาสาร
มิให้เสียพาราป้อจามิตร (๓๔๔)

เมื่อนั้น
น้อยหรือถ้อยคำรำไพไร
สารพัดตัดพ้อพ้อตา
ทั้งกระทบกระเทียบเปรียบเปรย
ถึงโกรธพ้อก็เห็นแก่แม่มั่ง
คูหรูช่างตั้งใจแต่หัวเราะ
เสียแรงแม่มาง้อขอโทษแล้ว
นางรบเร้าเฝ้าวอนจนอ่อนใจ
โถมยงจงเ็นดูมารดร
แม่นี้จนจิตคิดกลัว

เมื่อนั้น
ให้คิดสงสารพระมารดา

ไอ้อนิจจาพระสามี
ควรหรือมาสลัดตัดอาลัย
ทุกข์ของมารดาเหมือนทุกข์ตัว
ดีแต่ทำเปล่าเปล่าให้เขาเหยย
นางชะอ้อนวอนแล้ววอนเล่า
น้องจะลาอาสัณเสียวันนี้

เมื่อนั้น
กลัวเมียจะอาสัณบรรลัย
อย่ากั้นแสงเศร้าหมองเลยน้องรัก
ออกตีคณีนันดังสัญญา

นางมณฑาชมเปาะเงาะพูดได้
สำคัญว่าบ้าใบไม่รู้เลย
แหลมหลักหนักหนาเจ้าข้าเอ๋ย
ไม่ปราณีบ้างเลยหรือเจ้าเงาะ
อย่าให้นั่งน้ำตาลงเฝาะเฝาะ
ไม่ช่วยอนุเคราะห์แล้วหรือไร
ลูกแก้วจะโกรธซึ่งไปถึงไหน
จึงผินไปว่ากล่าวลูกสาวตัว (๓๗๐)
ช่วยอ้อนวอนอีกสักครั้งเถิดทูนหัว
จะรอดก็เพราะผัวเจ้าเมตตา

นวลนางรจนาเสนาหา
ก็โศกาวอนผัวรำพันไป

ไม่ปราณีน้องจริงนิงเสียได้
ช่างกระไรไม่คิดสักนิดเลย
จะผินหน้าฟิงผัวก็เชื่อนเฉย
อกเอ๋ยจะอยู่ไปไยมี
แม่นพ่อเจ้าไม่โปรดเกศ
เทวีตีทรวงเข้ารำไร (๓๘๐)

เจ้าเงาะทุกข์ร้อนถอนใจใหญ่
จึงโลมเล่าเอาใจไปมา
ไว้พนักงานพี่จะอาสา
มิให้เสียพาราปัจจามิตร

แล้วผินหน้ามาทูลชนนี
แต่หากชั้นจนเป็นพันคิด

เมื่อนั้น
จึงว่าแก่เขยขวัญไปทันที
แม่จะให้ไปทูลพระบิดา
ว่าพลางนางสั่งสาวใช้

ใช้ลูกนี้จะแกลังเบือนบิด
เครื่องทรงแต่สักกิดก็ไม่มี

นางมณฑาค่อยสบายคลายคลี
เครื่องประดับดีดีมีถมไป
จัดแจงแต่งมาประทานให้
เร่งไปทูลองค์พระทรงธรรม (๓๔๐)

บทนำจำ

เมื่อนั้น
เราได้ให้ท่านบาดศาตบน

ท้าวสามลตอบความตามขัดสน
เป็นคนมิให้เสียวาจา

อันท่านทั้งหกเขยย่อ้มเคยคลี
นับประสาหน้าเงาะนี้เห็นลึก
แต่ธุระของข้าหาใส่ปาก
พึงเห็นว่าชนนี้โปรดปราน

ต่อตียังแพ้แก่ข้าศึก
จะพึงพาอย่านึกให้ป่วยการ
แสนยากก็ไม่มีใครลงสาร
อุตส์มาถึงบ้านข้าขอบใจ

คำถามนำคิด

๑. เมื่อหกเขยแพ้แล้ว ท้าวสามลคิดจะแก้ตัวอย่างไร?
๒. นางมณฑากับท้าวสามล ใครคุมสติได้ดีกว่ากัน จงอธิบายให้เหตุผล?
๓. เมื่อนางมณฑาออกไปหาเจ้าเงาะนั้น นางรจนากับเจ้าเงาะกำลังทำอะไรอยู่?
๔. เจ้าเงาะต้อนรับแม่ยายอย่างไร?
๕. ที่ท้าวสามลว่า เงาะเป็นบ้าไปนั้น เป็นจริงหรือไม่?
๖. เหตุใดเงาะจึงยอมออกติคิลี?
๗. ถ้านักเรียนเป็นเจ้าเงาะ จะยอมออกติคิลีหรือไม่ เพราะเหตุใด?

ลองทำดู

๑. ลองวาดรูปเจ้าเงาะ
๒. เลือกตอนที่ชอบแล้วผลัดกันอ่านออกเสียงกับเพื่อน ๆ

บทที่ ๔

เจ้าเงาะยอมรับออกดีคลี และถอดรูปเงาะกลับเป็นพระสังข์

บัดนั้น
ถวายบังคมลาพากัน

ครั้นถึงจึงทูลกิจจา
ให้เข้ามาทูลพระภูมิ
พระธิดาว่ากล่าวเจ้าเงาะป่า
ให้จัดเครื่องทรงส่งออกไป

เมื่อนั้น
ชอบแต่นุ่งผ้าคำบาทเพื่อง
หน้าตาหัวหุ่ยยี่
ไม่สมกับเครื่องทองของทั้งนั้น
ว่าพลางทางมีบัญชาการ
จงไปจัดมงกุฎกนก
ของกุดีตีมีนักรหนา
จะเลือกให้อั้วเงาะสักสำหรับ

บัดนั้น
รับมายังโรงพระแสงใน^๓

จัดแจงเครื่องต้นขนออกมา
แล้วเชิญเครื่องตามกันมาทันที

สาวใช้รับสั่งขมิ้มมัน
จรจรัสเข้ามาในธานี

ว่าพระแม่มณฑามเหสี
บัดนี้สมจิตที่คิดไว้
จะอาสาออกตีคลีได้
ที่ใหม่ใหม่งามงามอร่ามเรือง

ท้าวสามลหัวเราะเงาะทรงเครื่อง
แหวนทองเหลืองหัวลูกบิดจัดให้มัน
ถ้าใส่เครื่องชาตรี^๑ที่จะชน
แต่จะต้องให้มันด้วยจำจน (๔๐๐)
สั่งเจ้าพนักงานเครื่องต้น
สร้อยสนสังวาลบานพับ
เก่าแก่แต่บรรดาเครื่องประดับ
เร็วเร็วรีบกลับมาฉับไว

พวกภูษามาลา^๒บังคมไหว้
เข้าไปเปิดตู้ดูบัญชี

มอบหมายตรวจตราถ้วนถี่
วางถวายภูมิตั้งบัญชา

^๑เครื่องชาตรี เครื่องแต่งตัวละครชาตรี เป็นเครื่องราคาสูงและไม่งาม

^๒พวกภูษามาลา เจ้าพนักงานรักษาเครื่องทรงของพระราช เจ้าพนักงานเครื่องต้นก็เรียก

^๓โรงพระแสงใน โรงไว้เครื่องทรง และอาวุธของพระราช พระแสงแปลว่า อาวุธ

เมื่อนั้น
คิดเสียดายเครื่องต้นพันปัญญา
จึงจัดเครื่องประดับสำหรับกาย
พลางสั่งกำชับสาวใช้

บัดนั้น
เชิญเครื่องใส่พานแว่นฟ้า

ครั้นถึงจึงถวายเครื่องทรง
รับสั่งให้หาผ้าพระนฤไตร

เมื่อนั้น
จึงว่าเจ้าเงาะของแม่อา
ชำมรงค์มงกุฎสังวาล
เชิญเจ้าทรงเถิดให้เพริศแพร้ว

เมื่อนั้น
ติว่าเครื่องทรงมัวช้า

เมื่อนั้น
ยังมีตริกมีทองขีงเรา
ว่าพลางทางสั่งสาวศรี
ทูลว่าเจ้าเงาะไม่ชอบใจ

ท้าวสามลเลือกสรรกันนักหนา
จะให้ไอ้เงาะป่าด้วยจำใจ (๔๑๐)
แต่พอดีพอร้ายซังตายให้
เร่งไปบอกมันเข้ามา

สาวใช้รับสั่งใส่เกศา
แบกเดินลอยหน้ามาทันที

ทูลองค์มณฑามเหสี
เข้าไปประเดี๋ยวน้อย่าช้า

พระชนนีดีใจเป็นนักหนา
เครื่องประดับประดาเอามาแล้ว
พระบิดาประทานลูกแก้ว
งามแล้วนุ่งห่มพอสมตัว (๔๒๐)

เจ้าเงาะครั้นเห็นก็สั่นหัว
เต็มช้วนักหนาเข้าไม่เอา

พระมารดาว่าไม่ชอบใจเจ้า
จะเลือกเอาให้งามตามฤทัย
กลับไปธานีเดี๋ยวนี้ใหม่
เร่งให้จัดเครื่องอื่นมา

^๑เครื่องต้น เครื่องแต่งตัวของพระราชา

^๒มีตริกมีทอง มีมากมายล้นเหลือ

บัดนั้น
รับพระเสาวนีย์มิได้ช้า

ครั้นถึงจึงทูลพระภูมิ
เจ้าเงาะเลือกเสียไม่ชอบใจ

เมื่อนั้น
อ้ายเงาะถ้อยร้อยอย่างช่างมารยา
นี้แม่ยายแล้วสิริให้
น้ำหน้าจะสอดใส่ที่ไหนเป็น
แล้วจัดเครื่องทรงอย่างเอก
คิดเสียดายนักของรักกุ
ว่าพลางทางร้องเรียกไป
จงเตรียมพลผูกช้างจับพลัน
พระมิได้สร่งน้ำสว่าสวย
พร้อมเสร็จเสด็จทรงคชา

ครั้นถึงจึงหยุดช้างทรง
ร้องเรียกรจนายาใจ
พ้อออกมางอนจ้อขอโทษ
เครื่องทรงสารพัดจัดเอามา
นางแม่ยายแม่ย้อยก็พลอยเฉย
รจนาก็ไม่เร่งรบเร้า

สาวใช้บังคมก้มเกศา
เดินดวนเข้ามายังวังใน

เครื่องทรงเมื่อตะกี้เอาไปให้
มิได้เครื่องใหม่ไม่เข้ามา (๔๓๐)

ท้าวสามลฟังซังน้ำหน้า
กว่าไม่ผิดปากจะยากเย็น
เมื่อมันไม่เคยพบเคยเห็น
ทำเล่นเครื่องต้นเลือกคนรู้
แต่ครั้งอภิเชกพระเจ้าปู่
จนอยู่จำใจต้องให้มัน
เหวยเสนาในใครอยู่นั้น
กูจะจรรจรลไปปลายนา
มาขึ้นเกยหยุดยืนคอยท่า
เสนาแห่แหนแน่นไป (๔๔๐)

อยู่ตรงกระท่อมที่ริมไร
เป็นไรไม่มารับบิดา
สิ้นซึ่งสิ้นโกรธเจ้าเงาะป่า
ที่นี้งามนักหนามารับเอา
ไม่ตักเตือนลูกเขยเร็วเร็วเข้า
จะให้เขารีบเข้าหรือว่าไร

*ไม่ผิดปาก ไม่ผิดกับที่พูดไว้

เมื่อนั้น

แหว่เสียงบิดรค์ร้องเรียกไป
ครั้นถึงจึงบังคมก้มเกล้า
ทั้งมกุฏสังวาลบานพับ
สวมตัวผ้าแก้วแล้วว่าขาน
งามนักรามหนอย่าหัวเราะ
ท่านเสด็จมาเองด้วยเกรงใจ
ช่วยกู้เวียงชัยไว้เอาบุญ

เมื่อนั้น

พิศดูเครื่องใหม่ที่ให้มา
เหมือนกันนั้นแหละกับเครื่องเก่า
ขายหน้าข้าศึกจะไยไฟ

เมื่อนั้น

แจ้งใจในทิพย์วิญญูญาณ
จึงตรัสสั่งพระวิษณุกรรม
เอาไปให้พระสังข์ครั้งนี้

เมื่อนั้น

คำนับรับเทวบัญชา

รจนานารีศรีไส

จำได้ไคลคลาออกมารับ
รับเอาข้าวของเครื่องประดับ
แล้วกลับเข้าไปให้เจ้าเงาะ (๔๕๐)
พระบิดาประทานที่นี้เหมาะ
เชิญถอดรูปเงาะเถิดพ่อคุณ
เข้าไปก็เครื่องจะเคื่องขุ่น
พ่อเนียนพคุณจึงเมตตา

เจ้าเงาะนั่งนิ่งฟังผา

แล้วมีวาจาว่าไป
จะแต่งตัวผ้าเจ้าหาควรไม่
คืนไปเสียเจ้าอย่าเอามา

จึงองค์เจ้าตรัยตริงศา

จะนั่งดูอยู่ท่าเห็นข้าที่ (๔๖๐)
จงจัดสรรเครื่องทรงเครื่องศรี
จะได้ใส่ดีคดียอดพ่อดา

พระวิษณุกรรมแกล้วยกล้า

แล้วพาเครื่องประดับไปจับไว

*นพคุณ ทองคำเนื้อสุกที่สุด เรียกกันว่าทองเนื้อเก้า คือ ครั่งโบราณทองหนักบาทหนึ่ง
เป็นราคาเงินเก้าบาท นับว่าเป็นราคาสูงสุดและเนื้อดีที่สุด

ครั้นถึงกระท่อมน้อยเจ้าทอปลั่ง
เอาเครื่องทรงขององค์สหัสสีนัยน์

จึงกำบังกายาเข้ามาใกล้
วางลงสัใจให้กับเจ้าเงาะ (๔๖๖)

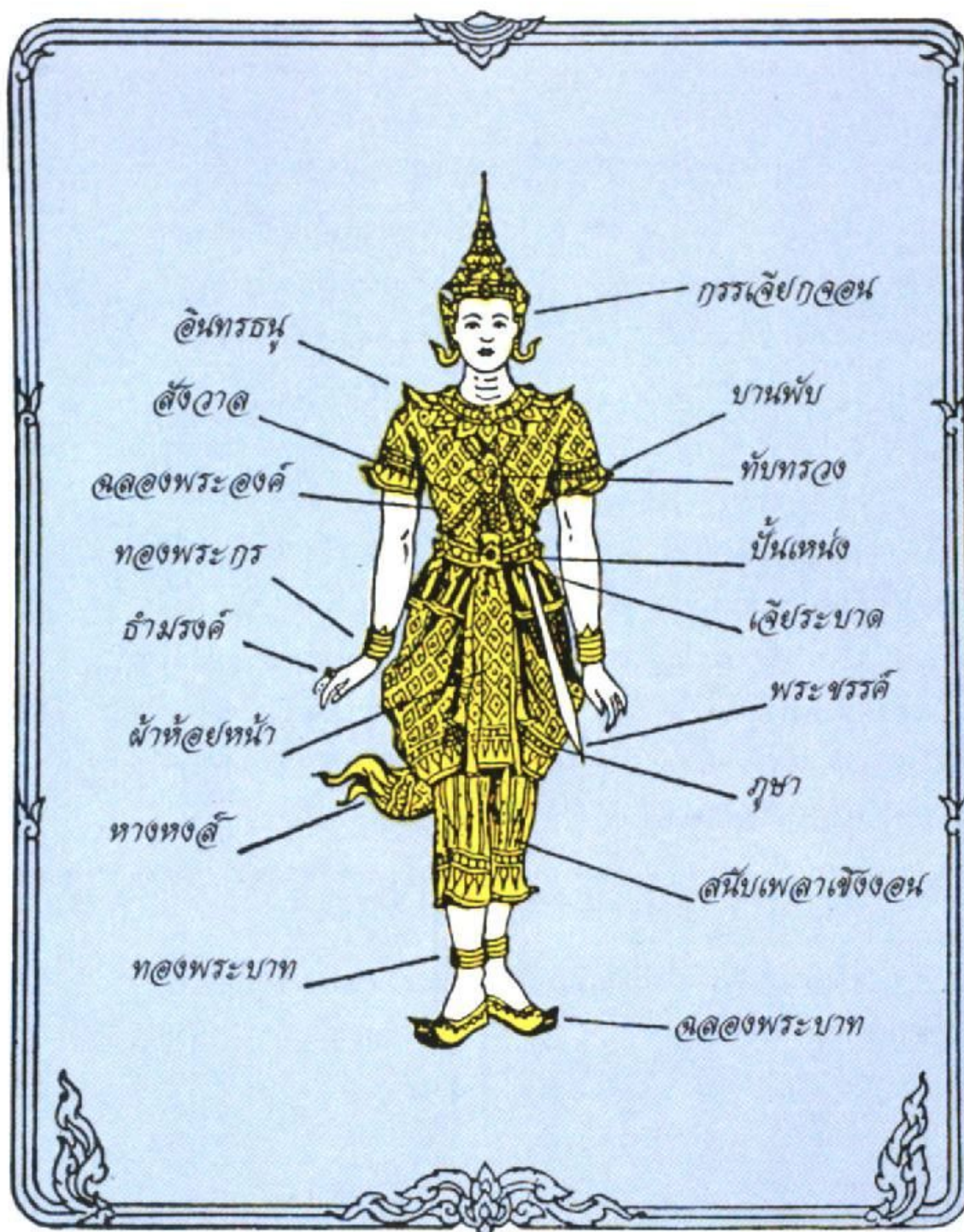
ครั้นถึงกระท่อมน้อยเจ้าหอยสังข์ จึงกำบังกายาเข้ามาใกล้
เอาเครื่องทรงขององค์สหสนันย์ วางลงส่งให้กับเจ้าเงาะ
แล้วว่าเครื่องประดับสำหรับนี้ สำหรับใส่ทรงคลีตี้เตาะ
มีขมวานประทานจำเพาะ ว่าปลางทางเหาะกลับมา

เมื่อนั้น เจ้าเงาะเกษมสันต์हररा
ได้เครื่องพระอินทร์ดั่งจินดา จึงเดินเข้ามายังห้องใน (๔๗๐)
รจนายกพานเครื่องทรง ตามมาคอยส่งให้สอดใส่
พระถอดรูปเงาะพลันทันใด มอบให้รจนางเยาว์

แล้วขัดสีฉวีวรรณผุดผ่อง ดังทองชมพูทเนื้อแก้ว
สุคนธาประทีนกลิ่นกลา สนับเพลาเชิงอนช้อนขับ
ภาษาผ้าทิพย์กระสันทรง* จีบโจงหางหงส์ประจงจับ
ปั้นเหน่งเพชรพรรณรายสายบานพับ เพื่องห้อยพลอยประดับทับทรวง
ทองกรแก้วพุกามงามเงา ทับทิมเท่าเม็ดข้าวโพดโชติช่วง
สร้อยสนสังวาลวรรณกุดั่นดวง รุ่งร่วงชำมรงค์เรือนครุฑ
กรรเจียกจอนจำหลักลายซ้ายขวา บรรจงทรงมหามงกุฎ
ห้อยอุบะนฤมิตผัดมนุษย์ งามดังเทพบุตรในชั้นฟ้า (๔๘๐)

เสร็จทรงเครื่องประดับจับพลัน พระสังข์เกษมสันต์हररा
จึงชวนนวลนางรจนา มากราบกรานมารดาด้วยใจภักดี

* กระสันทรง เหมาะตัว แขนบตัว

เมื่อนั้น
คิดว่าเทวาสुरารักษ์
นางนบอบหมอบกราบกราบไหว้
พระมารดาหนึ่งอยู่ไม่รู้ความ
นางมณฑาว่าอ้อกระนั้นหรือ
ลูกเขยข้าถอดเงาะเหมาะเหลือใจ
น้อยหรือน่ารักเป็นนักหนา
สอดใส่เครื่องประดับก็รับรอง
คิดคิดขึ้นมาว่าหัวเราะ
อภัยศอดอายชายหน้าตา
รจนายาจิตช่างคิดถูก
ที่นี่แหละลอยแก้วแล้วลูกกู

แล้วร้องเรียกภัสดาสามี
รวยแล้วทูนหัวอย่างกลัวใคร
อย่าดูถูกลูกเขยคนนี้
ผิวเนื้อเรื่อเหลืองเรื่อรอง
งามเลิศเหลือมนุษย์สุดแล้วพ่อ
ถ้าใครได้เห็นก็เป็นบุญ

เมื่อนั้น
เออรากับใครเขาไม่รู้
ขึ้นจะให้ไปดูลูกเขยเงาะ
อย่าอวดโอ้ไปปลดลี้ยว

นางมณฑาแลดูไม่รู้จัก
อกใจทักทักให้ครั่นคร้าม
ลูกสาวยุตจุดไว้แล้วร้องห้าม
ลูกเขยถอดเงาะงามแล้วเป็นไร
แม่คนชื่อสำคัญว่ามีไซ้
นางลูปไหล่ลูปหลังนั่งมอง
หน้าตาจิ้มลิ้มยิ้มย่อง
ผิวพรรณผุดผ่องดังทองคำ (๔๙๐)
เอารูปเงาะสวมใส่ทำใบ้บ้า
เจ้าแกลังแปลงมาแม่ไม่รู้
หมายมั่นพันผูกก็ควรอยู่
โฉมตรูแยมยิ้มกระหิ้มใจ

เร็วเร็วมานี้จะบอกให้
เห็นจะกู่เมืองได้ดังใจปอง
ทั้งในธานีไม่มีสอง
เปล่งปลั่งดังทองนพคุณ
ปากคอคิ้วตาเหมือนหน้าหุ่น
ไม่เชื่อเชิญพ่อคุณเข้ามาดู (๕๐๐)

ท้าวสามลหัวเราะเยาะยิ้มอยู่
รำคาญหูจู้ไปที่เดียว
มันสิเหมาะหน้าหนาเหมือนหน้าเมีย
พระอินทร์มาเขี้ยวเขี้ยวไม่เชื่อเลย

แล้วตรัสกับเสนานินทาเมีย
รูปทองที่ไหนเล่าเฝ้าชมเชย

เมื่อนั้น

เขาจะรีบนิบหนายทั้งเวียงชัย
กลับมาหัวเราะเยาะเย้ยซ้ำ
ไม่ลงหลอกดอกกะพระเอย
ฟ้าผีเกิดหนาไม่ว่าเล่น
จริงจริงนะข่อย่าหัวเราะ

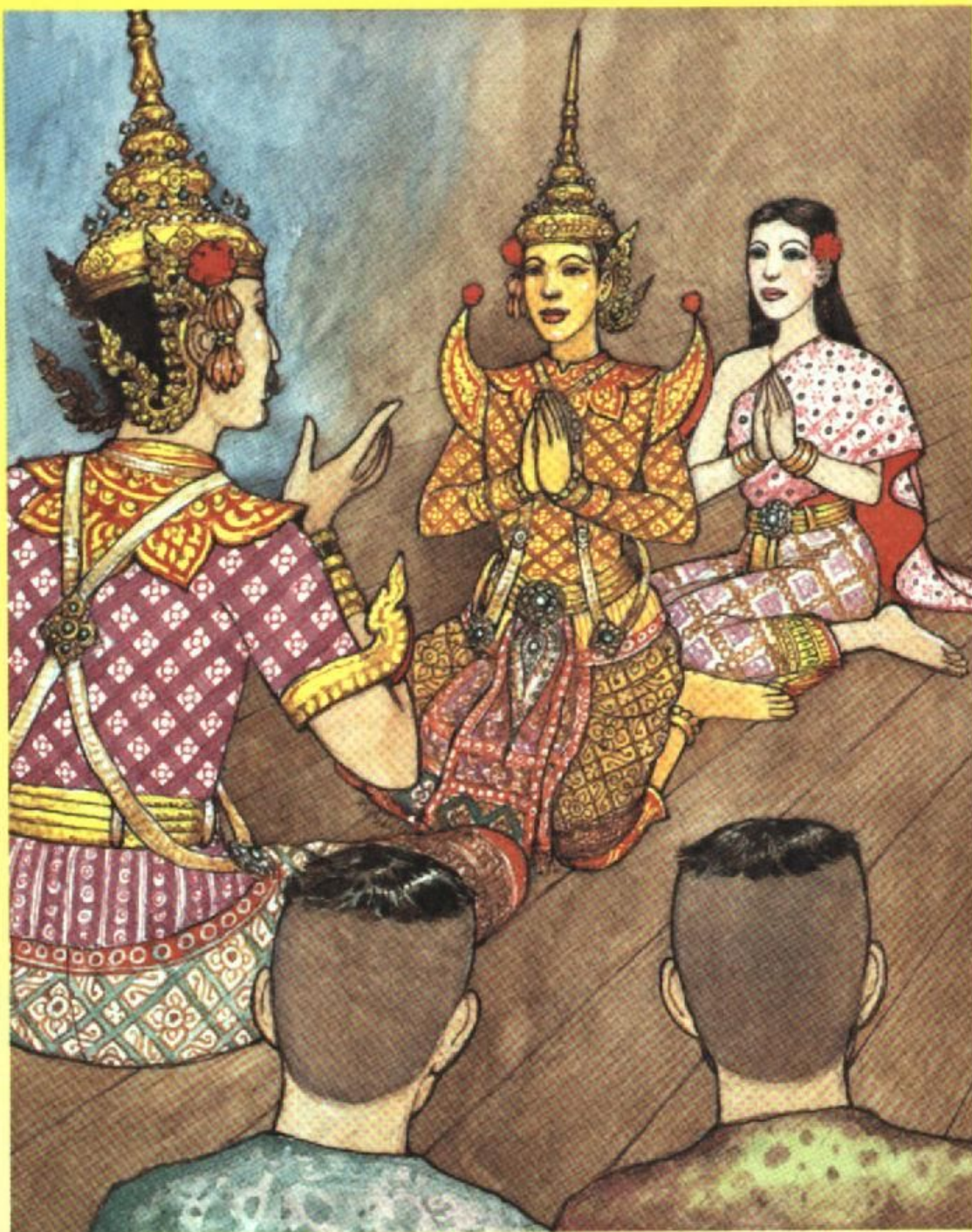
เมื่อนั้น

เห็นนางมณฑาว่าวุ่นวาย
เข้าไปในทับเห็นลูกเขย
น้อยหรือรูปร่างเหมือนเทวดา
ผิวเนื้อเรื่อเรืองเหลืองประหลาด
ฟ้าผีเกิดเอ๋ยลูกเขยเรา
ถึงตัวพี่เมื่อครั้งยังหนุ่มแน่น
ไม่แก้งอวดชวดทรงหน้าตา
แต่ไม่เหมาะเหมือนลูกเขยคนนี้
แพ้เขาที่เนื้อไม่เป็นทอง
ตรัสพลางแยมยิ้มพริ้มพราย
ลูกรักจงแกล้งแฉงความ
วงศ์วานว่านเครือเนื้อหน่อ
อยู่ประเทศธานีบุรีไร

ตะแก่เสียจริตผิดแล้วเหว
เงาะเงยน่าเกลียดชี้เกียจไป

นางมณฑาว่าคู่ดื้อไปได้
น่าซังช่างกระไรไม่เชื่อเลย
จะว่าใครเป็นบ้านิจจาเอ๋ย
ลูกเขยเราไซ้รำมิใช่เงาะ (๕๑๐)
ท้าวเห็นกลัวแต่จะชมเปาะ
มั่นไม่เหมาะดีเมียเสียให้ตาย

ท้าวสามลสรवलสันต์ไม่ผันผาย
จึงซังตายดำเนินเดินมา
พ่อเจ้าลูกเอี้ยงงามนักหนา
หน้าตาจิ้มลิ้มพริ้มเพรา
ดังทองธรรมชาติหล่อเหลา
งามจริงแล้วเจ้านางมณฑา
รูปร่างก็อ่อนแอ้นโอ้อ่า
ใส่ชฎาเครื่องประดับก็รับรอง (๕๒๐)
เป็นต่อพี่อยู่ราวสักสามสอง
กระนั้นน้องยังรักว่ารูปร่าง
แล้วภิปรายปราศรัยได้ถาม
เจ้านี้มีนามกรใด
พงศ์เผ่าเหล่ากอเป็นไฉน
ทำไมจึงแก้งแปลงปลอมมา

เข้าไปในทับเห็นลูกเขย
น้อยหรือรูปร่างเหมือนเทวดา

พ่อเจ้าลูกอยู่งามนักหนา
หน้าดาจุ่มลิ้มพริ้มเพรา (๕๑๖)

เมื่อนั้น
ยืมพลางทางทูลพ่อตา
เป็นโอรสท้าวยศวิมล
ซึ่งแปลงมาจะหาคู่ครอง

เมื่อนั้น
ลูกเขยภูผู้ดีสันดาน
สมยศสมศักดิ์น่ารักใคร่
พระลุปหลังลุปไหลไปมา
อ้ายหกเขยยุพื่อให้ขับเจ้า
บิดาโฉดเนาเบาความ
อย่าถือโทษโกรธพ่อเลยหนอลูก
แม้เจ้ามีชัยชนะคลี

เมื่อนั้น
ข้าจะขออาสาฝ่าละออง
ซึ่งข้าศึกมาชนพันคลี
แต่จะขอมิ่งม้าอาชาไนย

เมื่อนั้น
จึงว่าอย่าร้อนใจไปไยมี
ว่าพลางทางสังกรรมม้า
บรรดาม้าตันที่โรงใน

พระสังข์บังคมก้มหน้า
ตัวข้านี้ชื่อพระสังข์ทอง
แจ้งความตามต้นที่หม่นหมอง
จงทราบฝ่าละอองบทมालย์ (๕๓๐)

ท้าวสามลตบพระหัตถ์ฉัดฉาน
เป็นเผ่าพงศ์วงศ์วานกษัตรา
ที่นี้ไม่อับอายขายหน้า
จูบซ้ายจูบขวาลูกข้างาม
แค้นใจยายเฒ่าก็ไม่ห้าม
ไม่รู้เลยว่างามถึงเพียงนี้
ว่าลบหลู่ดูถูกขับหนี
พ่ोजะมอบบุรีให้ครอบครอง

พระสังข์บังคมทูลสนอง
อย่าร้อนเร้าเศร้าหมองฤทัย (๕๔๐)
ลูกจะตีต้านต่อก็คพอได้
ที่ถูกใจเกล้าคล่องทำนองคลี

ท้าวสามลปรีดีเปรมเกษมศรี
ม้าเรอดีดีมีถมไป
จงไปผูกอาชามาให้
มีอยู่เท่าไรเร่งเอามา

บัดนั้น
ค่านับรับพระราชบัญชา

เสนิตัวนายซ้ายขวา
บังคมลาเล่นไปตั้งใจปอง

ครั้นถึงจึงผูกพาชี
เบาะอาณพานหน้าเครื่องทอง

ล้วนตัวดีผีเท้าเคล้าคล่อง
เจ้าของคนเลี้ยงเคียงมา (๕๕๐)

ครั้นถึงจึงจูงม้าที่นั่ง
เหล่าพวกขุนนางข้างกรมม้า

เข้าไปยังหน้าฉานขนานหน้า^{*}
หมอบคอยบัญชาพระภูมิ

เมื่อนั้น
จึงทูลท้าวพ่อตาไปทันที
ข้าเห็นพาชีสีกะเลียว
ท่วงทีซัดจะว่องไว

พระสังข์เลือกม้าไม่น่าขี่
ม้าที่นั่งทั้งนี้ไม่ชอบใจ
มาเที่ยวกินถั่วริมรั้วไร
ขอพระองค์จงให้ไปจับมา

เมื่อนั้น
จึงดำรัสตรัสสั่งเสนา

ท้าวสามลได้ฟังพระสังข์ว่า
จงไปจับม้ามาให้ลูกกู

บัดนั้น
รับสั่งแล้วชิงกันวิ่งพรว
จึงแยกย้ายรายกันเข้าล้อม
ไล่สกัดทางโน้นทางนี้
กลางคนเข้ามาเอาหญ้าหล่อ
ม้าชกหกกลมจะม้าไป

เสนีสี่เหล่าที่เฝ้าอยู่
มาดูเห็นม้าก็ยินดี (๕๖๐)
วิ่งอ้อมเอาเชือกชิงอิงมี
พาชีหนีหลบว่องไว
ฉวยผสมหน้าคว่าคอไว้ได้
เลี้ยวไล่ติดกักกระจัดกระจาย

^{*} หน้าฉานขนานหน้า เรียงหน้ากันเข้าไปหน้าพระที่นั่ง

เทวัญบันดาลให้เสนา
จึงผูกเครื่องสุวรรณพรรณราย

จับม้ามาได้ตั้งใจหมาย
แล้วจึงมาถวายทันที

เมื่อนั้น
สมคิดได้ม้าพาชี
พระจึงชวนนวลนางรจนา
ท้าวสามลร้องว่าหลีกลูกกู
ลูกเขยขึ้นขี่อาชา
ทั้งสองโฉมศรีนิรมล

พระสังข์ทรงสวัสดิ์รัศมี
ยินดีเดินออกนอกประตู
ลงจากเคหาที่อยู่
ฉวยไม้ไล่ขับผู้คน (๕๗๐)
พ่อตาก็กว้างขึ้นข้างต้น^๑
ทรงวอจรดลตามมา

บัดนั้น
เห็นพระรูปทองล่องลอยฟ้า
เกิดมาพึงเห็นเป็นบุญตัว
เทวดาพานำมาจำเพาะ
ต่างอำนวยการพรพระสังข์ทอง
มาตามดูภูมินี้

หญิงชายชาวเมืองถ้วนหน้า
ต่างว่าภูวไนยมิใช่เงาะ
หม่อมฉัวพระบุตรคนนี้เหมาะ
บังคมชมเปาะไปทั้งนั้น
หนุ่มแก่แซ่ซ้องทั้งเขตขัณฑ์
เบียดกันกลางถนนแน่นไป

^๑วางขึ้นข้างต้น รับขึ้นข้างพระที่นั่ง

บทนำจำ

แล้วขัดสีฉวีวรรณผุดผ่อง
 สุนทรภาพระทีนกลิ่นเกลา
 ภูษาผ้าทิพย์กระสันทรง
 ปันหนึ่งเพชรพรรณรายสายบานพับ
 ทองกรแก้วพุกามงามเงา
 สร้อยสนสังวาลวรรณกุดั่นดวง
 กรรเจียกจอนจำหลักลายซ้ายขวา
 ห้อยอุบะนฤมิตผิมนุชย์

ดั่งทองชมพูนุทเนื้อแก้ว
 สนับเพลาเชิงงอนซ้อนซับ
 จีบใจหางหงส์ประจงจับ
 เฟื่องห้อยพลอยประดับทับทรวง
 ทับทิมเท่าเม็ดข้าวโพดโชติช่วง
 รุ่งร่วงอำมรงค์เรือนครุฑ
 บรรจงทรงมหามงกุฎ
 งามดั่งเทพบุตรในชั้นฟ้า

คำถามนำคิด

๑. เครื่องทรงที่ท้าวสามลจัดให้เจ้าเงาะมีอะไรบ้าง?
๒. เจ้าเงาะพอใจเครื่องทรงที่ท้าวสามลให้มาหรือไม่?
๓. ทำไมท้าวสามลจึงต้องไปยังกระท่อมเจ้าเงาะ?
๔. ในที่สุดเจ้าเงาะได้เครื่องทรงจากใคร?
๕. ท้าวสามลกับนางมณฑา นักเรียนชอบคนไหน? เพราะเหตุใด?

ลองทำดู

๑. ลองวาดรูปพระสังข์ตอนถอดรูปเงาะแล้ว
๒. ลองวาดรูปม้าตัวที่พระสังข์ชอบ

บทที่ ๕

พระสังข์ขึ้นเฝ้า หกเชยกับเมียพาลทะเลาะหน้าที่นั่ง
ด้วยความริษยา

เมื่อนั้น
ครั้นช่างที่นั่งถึงวังใน
เสด็จลงจากคอคชสาร
ทั้งพระมหะสิบุตรนั้น

เมื่อนั้น
ปรับทุกข์กับเมียเสียน้ำใจ
ถ้อยที่เดือดดาลทะยานจิต
ผัวเมียพากันร้นขึ้นมา

ครั้นถึงจึงบังคมเคารพ
เห็นพระสังข์ทองयोगโย
อ้ายรูปทองคนนี้เจียวสิหว่า
หาปลาหาเนื้อเมื่อคราวนั้น
มันเป็นผัวรจนาอิจจาเรา
ต่างก้มคล่ำแฝงไม่แลดู

เมื่อนั้น
เห็นพระสังข์นั่งดูตะลึงตะโล
งามจริงยิ่งมนุษย์ในใต้หล้า
สอดใส่เครื่องประดับก็รับรอง
ดูพลางทางทำสะเทินอาบ
เมียงชม้อยคอยรับนัยนา
แล้วเหลียวดูผัวของตัวมั่ง
รู้กระนี้ที่ทั้งพวงมาลัย

ท่านท้าวสามลเป็นใหญ่
ตรงไปประทับกับเกยพลัน (๕๘๐)
ภูบาลตรัสชวนเขยขวัญ
จรจรลขึ้นสู่ปราสาทชัย

ฝ่ายเจ้าเหล่าหกเขยใหญ่
จะทำให้ไอ้เงาะขึ้นหน้าตา
ต่างคนแค้นคิดริษยา
เฝ้าพระบิดาทันใด

นอบนบสองกษัตริย์เป็นใหญ่
จำได้แน่จิตสะกิดกัน
ที่ทำเป็นเจ้าป่าพนาสัณฑ์
ต้องไปร้องขอมันไม่ทันรู้ (๕๙๐)
จึงเล่นเอาจุกกับใบหู
อภัยศอดสูเสียน้ำใจ

ทั้งหกบุตรพี่ผู้ใหญ่
พิศวงหลงไหลใจปอง
น้อยหรือนำร่วมมรมย์สมสอง
ผิวเนื่อवलละอองดังทองทา
ซักชายผ้าห่มกัมหน้า
เสน่หาต้องจิตติดใจ
เห็นนั่งทุกข์ร้อนก็ค้อนให้
จะเลือกเจ้าเงาะไว้เป็นของตัว (๖๐๐)

ครั้นถึงจึงบังคมเคารพ
เห็นพระสัจจาทองยอโย

นอบนบเลื่องกษัตริย์เป็นใหญ่
จำได้แน่จิตสะกิดกัน (๕๘๘)

ต่างคิดริษยาน้องสาว
เรีงร่าหน้าบานเป็นใบบัว
เมียเจ้ารูปทองสิบสองหนัก^๑
พี่น้องพร้อมพรังข้างกระไร

มานั่งเท้าแขนเคียงอยู่กับผัว
ลืมกลัวบิดาร้องว่าไป
ยศศักดิ์ปึงชาหาน้อยไม่
แต่จะยกมือไหว้ก็ไม่มี

เมื่อนั้น
หัวเราะเยาะหยันขึ้นทันที
ออกมานั่งตั้งกระทู้ข่ม
เมื่อแรกได้ผัวเงาะเยาะวุ่นวาย
ประเดี๋ยวนี้จะกลับมานับถือ
เป็นผู้ใหญ่อะไรอย่างนี้

รจนาได้ฟังทั้งหกพี่
เออนีอะไรช่างไม่อาย
เจ้าคารีสีการมีใจหาย
ทั้งตัดเป็นตัดตายจะตบตี
นี่ลืมไปแล้วหรือนะหม่อมพี่
ข้ามียากไหว้ให้เสียมือ (๖๑๐)

เมื่อนั้น
ปากคอพ้อตัดได้หัดปรือ
อุแม่เอ๋ยหม่อมเมียเจ้ารูปทอง
จะรวยรุ่งพลุ่งโพล่งโด่งฟ้า
เหตุว่าพระบิดาออกไปรับ
ฝากไว้ก่อนเกิดเป็นไรมี

หกนางต่างว่าน้อยไปหรือ
ยกหรือความหลังขึ้นพูดจา
จงหองไม่น้อยออกลอยหน้า
ยิ่งกว่ากรวดลาวแล้วคราวนี้
จึงได้กลับมาเถียงเสียงมี
ใครตีนานไปได้เห็นกัน

เมื่อนั้น
ช่างแคะไค้ก่อนว่าสารพัน
อย่าอ้ออิงมึงมันกระนั้นนะ
ผัวพี่รอดตัวเพราะผัวใคร

รจนาเถียงทะเลาะเยาะหยัน
ฝากไว้ที่วันจะเอาไป
ไม่ลดละกันดอกจะบอกให้
เห็นเขาไม่ว่าไรแล้วได้ที่ (๖๒๐)

^๑รูปทองสิบสองหนัก คำเปรียบเทียบกับ รูปร่างเป็นทองหนักสิบสองชั่ง

^๒เจ้าคารีสีการม มีปากแเก่ง ปากจัด

เมื่อนั้น
จึงว่าเห็นผัวกูชั่วดี
อย่าสบประมาทกันกระนั้นเจ้า
เร่งว่าออกไปจะได้ฟัง

เมื่อนั้น
กลัวจะเกิดความใหญ่เห็นไม่พิน
วานอย่าว่าวุ่นวายอายเขา
ขายหูเสียบ้างช่างเป็นไร

เมื่อนั้น
เถียงทะเลาะผัวไปมิได้เข้า
เจ้าช่างอดโมโหไม่ได้ตอบ
จะมานั่งเกรงกลัวหัวมันโย
ผัวกูผิดอะไรไม่ว่าออก
สดสตร้อนร้อนไม่เจรจา

เมื่อนั้น
จึงว่าพี่นี้แน่อย่าดูดัน
เมื่อคราวไปหาเนื้อหาปลา
จะใคร่แจ้งประจักษ์จงชักไ้

เมื่อนั้น
ผินหน้าว่าผัวของตัวพลัน

หกนางร้อนใจดังไฟจี
อย่างไรนี้ว่าไปให้จริงจัง
นี่เปล่าเปล่าเตือนก่อนใส่สันหลัง
ใครอำปลังยังไว้มิใช่คน

หกเขยคิดพรั่นอันอัน
ต่างคนห้ามเมียเสียทันใด
อะไรเจ้าไม่อดสูเป็นผู้ใหญ่
จะทำให้เคืองจิตพระบิดา

หกนางต่างคนบ่นว่า
มันว่าฟังเพราะเหมาะหรือไร (๖๓๐)
หรือทำผิดคิดมิชอบเป็นไฉน
แล้วผินหน้าว่าไปแก้รจนา
พูดหลอกกันเล่นหรือสิหว่า
แม้ว่าออกมิได้ขัดใจกัน

รจนาหัวเราะเยาะเย้ยหยัน
ผัวเมียถามกันก่อนเป็นไร
ผัวหาได้เองหรือใครให้
จมูกหูกอยู่ไหนไม่ถามกัน

หกนางต่างคนหุนหัน
ไต่ยินมันหรือไม่เจ้าใจเย็น (๖๔๐)

ไหนดว่าจุมกเจ้าปักเป้ากัด
ข้างเจียบเสียงเถียงเขาก็ไม่เป็น

เมื่อนั้น

อุบอิบกระซิบตอบเมียไป
ทำไมกับหูแหวงจุมกวัน
เถียงกันเปล่าเปล่าไม่เข้ายา

เมื่อนั้น

ถูกไต่ยีนแว่วแว่วอยู่แล้ววะ
จึงซักถามรจนายาใจ
เมื่อพ่อใช้ไปหาเนื้อหาปลา

เมื่อนั้น

สรวลพลางทางทูลเป็นนัย
เขาจะลืออ้ออิงเอิกเกริก
แต่มันน่าอดสูพระภูมิ
ทั้งหกเขยใหญ่ไปกราบกราน
เสียของต้องใจจึงได้มา

เมื่อนั้น

ตบมืออ้ออิงคะนึงไป
จึงถามพระสังข์สอบเห็นชอบกล
จงแจ้งตามจริงจงอย่ารั้งรอ

ผีตัดใบหุ้มผีเห็น
ให้มันมาว่าเล่นเป็นอย่างไร

หกเขยเจยหน้ามิใคร่ได้
เชื่อว่าไรก็ช่างมั่งเกิดนา
ถึงจะดวนเสียสิ้นก็ของข้า
บุราณว่าอดใจได้เป็นพระ

ท้าวสามลผุดลุกขึ้นเกะกะ
มันต่อจะชอบกลเจ้ามณฑา
รู้เห็นเป็นอย่างไรให้เร่งว่า
มันไปขอใครมาจงว่าไป (๖๕๐)

รจนายัมน้อยยิ้มใหญ่
จะว่าไปก็ดูไม่สู้ดี
เหมือนหนึ่งแกล้งลำเล็กผัวพี่
เดิมทีเที่ยวหาเนื้อปลา
งอนง้อขอทานผัวข้า
จงทราบบาบาท้าวไท

ท้าวสามลสรวลสันต์ไม่กลั่นได้
นางมณฑาชอบใจหัวร่อ
เหตุผลเป็นกระไรในหนอ
เล่าไปเกิดพ่อจะขอฟัง (๖๖๐)

เมื่อนั้น
 หกเขยไปหาข้าสองครั้ง
 เมื่อขอปลาเข้าตัดจุมกไว้
 พระองค์จึงถามทั้งหกดู

เมื่อนั้น
 มานั่งก้มหน้าอยู่ว่าไร
 จมูกแหงนแก้งว่าปากเป่ากัด
 ภูหลงเชื่อเมื่อแรกก็ไม่ว่า
 ไปหาเนื้อหาปลาฆ่าแต่หลัง
 อย่าสับปลับรับเสียก็แล้วไป

เมื่อนั้น
 กระอักกระอไอมีใครจะพาที
 พ่อตากริวกราดवादซ้ำ
 เพ็ดทูลเลอะเลือนเปื้อนไป

เมื่อนั้น
 ผินหน้ามาว่ากับเมียพลัน
 อ้ายเหล่านี้นี้ดีแต่จะปดไป
 จะฆ่าเสียก็สมเพศเวทนา
 ลูกเขยเราคนนี้ดีเลิศแล้ว
 จะยกบ้านเมืองมอบให้ครอบครอง

พระสังข์ทูลตามความหลัง
 ลิ่นทั้งปาวไพรก็ได้รู้
 เมื่อขอเนื้อก็ให้ใบหู
 เท็จจริงย่อมรู้อยู่เต็มใจ

ท้าวสามลร้องเหวี่ยงหกเขยใหญ่
 มึงตั้งใจเลี้ยวลดปดกู
 ผีโขมดไกรรตัดเอาใบหู
 ต่อลูกกูบอกเล่าจึงเข้าใจ
 มึงไปขอพระสังข์จริงหรือไม่
 กูจะไว้ชีวาไม่ฆ่าตี (๖๗๐)

หกเขยสุดรู้ทำอุจ
 มือขยี้หูตาประหม่าใจ
 ยิ่งละล้าละลักหลงไหล
 ไม่ได้ความจริงสักสิ่งอัน

ท้าวสามลเคืองขุนหุ่นหัน
 มันจริงลิ่นทั้งนั้นเจ้ามณฑา
 ไม่เป็นไล่เป็นพาย้ายหน้า
 เอาไว้ให้เป็นข้าพระสังข์ทอง
 ดั่งดวงแก้วบริสุทธิ์ผุดผ่อง
 ปกป้องไพรฟ้าเสนาใน (๖๘๐)

* ผีโขมด ผีป่า

๒ ไม่เป็นไล่เป็นพาย พายก็ไม่เป็น โล้ก็ไม่เป็น คือ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย

ดูกเขยเราคนนี้ได้เลิศจิตได้
จะยกบ้านเมืองมอบให้ครอบครอง

ตั้งครองแก้วบริสุทธิธัมมของ
ปภังโงไพรฟ้าเสนาใน (๖๔๐)

อันข้าศึกซึ่งชั้นพนันคลี
วันนี้จวนค่าย่าม้องชัย
ว่าพลางขับเขยทั้งหกคน
ชวนพระสังข์กับนางรจนา

จะต่อสู้กันหาพรันไม่
หลบนอนเสียให้เต็มตา
ไสหัวไปให้พ้นชังน้ำหน้า
เข้าที่ไสยาผาสุกใจ

❖❖❖

บทนำจำ

ทำไมกับหนูแห่งจุมภวัน
เถียงกันเปล่าเปล่าไม่เข้ายา

ถึงจะด่วนเสียสละก็ของข้า
บุราณว่าอดใจได้เป็นพระ

คำถามนำคิด

๑. เมื่อहनางเห็นพระสังข์มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง?
๒. เมื่อหกเขยเห็นพระสังข์มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง?
๓. ทำไมหกเขยจึงหนีแห่งจุมภวัน?
๔. การที่นางรจนาไม่ไหว้พี่สาวนั้น นักเรียนเห็นสมควรหรือไม่?
๕. นางรจนาให้เหตุผลอย่างไร ในการที่ไม่ไหว้พี่สาว?
๖. การที่ท้าวสามลหัวเราะซ้ำเติมหกเขยนั้น ถูกต้องแล้วหรือไม่ เพราะเหตุใด?

ลองทำดู

๑. ลองวาดใบหน้าของหกเขย
๒. ลองอ่านออกเสียงบทกลอนตอนที่ชอบ

บทที่ ๖

พระสังข์ออกตีคลีกับพระอินทร์ พระอินทร์ทำเป็นแพ้
พาทัพเหาะกลับวิมาน ท้าวสามลยกราชสมบัติให้พระสังข์

ครั้นรุ่งสุริยาการ้อง
จึงชวนพระสังข์ทองบงโย
สักขัตริย์สระสรงทรงเครื่อง
แล้วเสด็จยุรยาตรคลาคลา

ขึ้นทรงคอกขसारศรี
พระสังข์ทรงมิ่งม้าอาชาไนย
เกณท์แห่งเกณท์แห่งแน่นหนา
แซ่เสียงแตรสังข์ฆ้องกลอง

ครั้นถึงจึงชวนพระสังข์
พร้อมทั้งหกเขยและบุตรี

เมื่อนั้น
ทอดพระเนตรเห็นท้าวสามลนั้น
จึงตรัสบอกเทวัญจันทร์^๒
จำจะให้ไ้เฒ่าพ่อตา
ว่าแล้วแต่งองค์ทรงเครื่อง
ทรงเทพอาชาพาชี
เทพบุตรครุฑาคนธรรพ
คลาคลีรีพลสกลไกร

ท้าวสามลตริกตรองไม่หลับไหล
กับเมียรักร่วมใจและธิดา
รุ่งเรืองระยับจับเวหา
ตรงมาเกยสุวรรณทันใด

พ่วงพื้หกดอกสูงใหญ่
สององค์อรไทขึ้นวอทอง (๖๙๐)
รงทวนนำหน้าเป็นแถวถ้อง
ออกไปยังท้องสนามคลี

ขึ้นยังพลับพลาหลังคาสี
เสนีเฝ้าแน่นนัน

อมรินทร์ปิ่นภพสรวงสวรรค์
พาลูกเขยขวัญออกมา
ที่นี้สมดังปรารถนา
เห็นฤทธาพระสังข์ครั้งนี้
รุ่งเรืองจรัสรัศมี
กรกุมคั่นคลีแกว่งไกว (๗๐๐)
แห่งแน่นนันบอสงไชย
ตรงไปยังท้องสนามคลี

* เกณท์แห่งเกณท์แห่ง

^๒ เทวัญจันทร์

เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่เฝ้า และเข้ากระบวนแห่

เทวดา (จันทร์เป็นคำเสริมบทไม่มีความหมาย)

ชั้นทรงคอคชักรศรี
พระสัจจทรงมิ่งม้าอาชาไนย

พ้องพิทกคอกสูญใหญ่
สื่ององค์อรไทพันเอาทอง (๖๕๐)

ครั้นถึงจึงหยุดโยธา
แล้วร้องเตือนไปพลันทันที
จะให้ใครไหนเล่ามาต่อสู้อยู่
จะได้รับเวียงชัยเอาไพร่พล

อยู่ตรงหน้าพลับพลาหลังคาสี
ว่าเหวี่ยงภูมีท้าวสามล
หรือสุดรู้สิ้นคิดขัดสน
เมียมมีก็คนจงบอกมา

เมื่อนั้น
ให้นึกพรันหวั่นหวาดวิญญูณณ์
จึงถามพระสังข์นั่งชักไซ้
ค่อยคลายหายอุทธัจจกัณฑ์
เห็นไพร่ขี่ม้าบ้องหน้าคู
ลูกเขยน้อยเรานี้ดีสุดใจ
การคลี่มีฝีมือลือเลศ
วันนี้ไม่มีลายหิมาชนะ
ว่าพลางทางปลอบลูกเขย
คอยระวังตั้งใจตั้งค่อ
แล้วบนบานสารกล่าวเจ้านาย^๒
มาตรแม้นมีชัยชนะคลี่
การเล่นมโหรีสพครบสิ่ง
นวลนางมณฑามารดานั้น

ท้าวสามลได้ฟังยังประหม่า
ด้วยว่าหกเขยนั้นเคยแพ้
เห็นว่าจะสู้ได้เป็นแน่
ลุกขึ้นยืนยิ้มแฉ่งไป (๗๑๐)
แล้วร้องว่ามาสู้กันใหม่
ไม่เหมือนไอ้เขยเคอะเซอะชะ
ฟ้าผีเกิดท่านแพ้นแน่แล้วหนะ
อย่าเขอะเขี้ยวเลยกะไม่ย่อท้อ
ลูกเอ๋ยอย่าให้อายขายหน้าพ่อ
แข็งข้อต่อสู้คู่สักที
จะถวายเป็นหัตถ์กับบายศรี
จะให้มือเหินาสักเก้าวัน
จะเวียนเทียนทำมิ่งสิ่งขวัญ
ชวนกันอวยชัยให้ลูกรัก (๗๒๐)

เมื่อนั้น
รับพรพ่อตาสามีภักดี

พระสังข์สุริยวงศ์ทรงศักดิ์
เหลียวดูเมียรักแล้วยิ้มพราว

* ไม่มีลาย

ไม่มีละลาย ไม่เหลว

^๒บนบานสารกล่าวเจ้านาย ขอให้เทวดาอารักษ์ช่วย แล้วจะถวายสิ่งตอบแทน เรียกว่า แก้บน
ของแก้บนมี หัวหมู บายศรี และมีมโหรีสพโดยมากมีละครชาตรี

จึงบังคมลาบิตรงค์
กรกุมคันคลีกริดกราย
ชายหญิงแซ่ซ้องร้องชม
งามทั้งท่วงที่ชี้อาชา

มาทรงอาชาเจดฉาย
ชักม้าเรียงร่ายรำมา
งามสมยศศักดิ์นักหนา
ดังพระยาสิหราชอาจง

เมื่อนั้น
ชื่นชมสมคิดดังจิตจง
สะบัดอย่างวางใหญ่ไวว่อง
ชักบังเหียนหันหกผกแผ่นโจน

โกสีย์มีศักดิ์สูงส่ง
พลางทรงสินธพกระทืบโกลง
ม้าตันรนร้องล่ำพองโผน
พลางโยนลูกคลีตีไป (๗๓๐)

เมื่อนั้น
เดาะคลีตีตอบไปทันใด
ต่างแกว่งคันคลีเป็นที่ท่า
เวียนวนวกวังชิงคล่อง^๒

พระสังข์คอยขยับรับไว้ได้
สหัสสนัยน์กลอกกลับรับรอง
ขับม้ามีฝีเท้าเคล้าคล่อง
เปลี่ยนทำนองเข้าออกหลอกล้อ

เมื่อนั้น
ตบมืออื้อเออชะเง้อคอ
ลุกขึ้นโลดเต้นเขม้นมุง
มีนเมื่อยเหนื่อยบอบหอบฮัก
ฉวยคนโทถมยาเฝ้าดื่มน้ำ
หยิบบุหรี่จุดไฟไหม้ลามเลีย

ท้าวสามลร้องรับให้ตีฟ่อ
เห็นลูกเขยเป็นต่อหัวร่อคัก
พลัดผลุงลงมาขาแทบหัก
พึงพนักนั่งโยกตะโพกเพลี่ย
หกลว่าสำลักแล้วบ้วนเสีย
วัดถูกจุมุกเมียไม่รู้ตัว (๗๔๐)

^๑สะบัดอย่างวางใหญ่ อาการวิ่งเหยาะ ๆ ของม้า อาการวิ่งของม้าวิ่งควบหรือห้อ

^๒ชิงคล่อง ชิงเอาโอกาสหรือตอนที่จะได้เปรียบในการต่อสู้

^๓คนโทถมยา คนโทน้ำที่เขาทำเป็นลวดลายโดยวิธีลงน้ำยา

สาละวันตึงตึงกำลังรุ่ง
 พี่ก็พานแก่ชราหูตามัว
 ว่าพลาทางเรียกเอาแวนตา
 ลูกขึ้นมองร้องเออชะเง้อเงย
 แล้วผินมาด่าหกเขยใหญ่
 สำคัญคิดว่าดีอ้ายข้า
 ดูก่ดขึ้นนี้แน่ลูกเขยกู
 ไม่เหมือนมึงโง่งมก้มอยู่ไย
 นางเมียเล่าปากคอกก็พอสม
 พระกริ้วโกรธด่าอึง
 แล้วเรียกรจนาเข้ามา
 ดาเจ้าสาวอยู่ช่วยดูแล
 เสียงคนมีก้องร้องเออ
 แพ้ลูกเขยข้าแล้วอย่ากลัว

เมื่อนั้น

ควบม้ามุ่งหมายชายข้าเลื่อง
 ทรงเลี้ยงลูกคลีตีเตาะ
 พระสังข์ไม่พรั่นครันคร้าม

บัดนั้น

เห็นเหาะทั้งสองข้างต่างมีฤทธิ์
 บ้างแหงนหน้าอ้าปากตะลึงตะไล
 เบียดเสียดเบียดยัดตั้งดูมวย
 พวกชาววังนั่งเลิกมู่ลีดู
 บ้างโกรธเพื่อนพ้องตัดด้วยขัดใจ

แม่คุณขอโทษอย่าโกรธผัว
 ไม่เห็นตัวว่าใครข้างไหนเลย
 ใส่จุกแกลงหน้าดูลูกเขย
 ยายเอ๋ยอย่าปรารมภ์เป็นรองเรา
 เอออะไรกินข้าวสุกเสียเปล่าเปล่า
 ออกตีคลีแพ้เขาประเดี๋ยวใจ
 มาช่วยกู้แก้หน้าพ่อตาได้
 ขัดใจจะใคร่ตองสักสองตึง
 เจ้าการมสินที่ไม่มีถึง
 ผัวมึงอภัยอ้ายข้าแพ้ยั้ง (๗๕๐)
 พ่อนี้ไม่เห็นหนเป็นคนแก่
 ข้างไหนแน่สามีจงชี้ตัว
 นางมณฑาชะเง้อจ้ำผัว
 ครั้งนี้รอดตัวไม่เสียเมือง

อมรินทร์ปิ่นฟ้าฟุ้งเฟื่อง
 ยักเยื้องย่างท่าสง่างาม
 พระอินทร์เหาะขึ้นจากท้องสนาม
 เหาะตามติดพันกระชั้นชิด

ประชาชนคนดูออกนิษฐ์
 ให้คิดพิศวงงงงวย (๗๖๐)
 แลดูภูวนายเอาใจช่วย
 แซ่ซ้องร้องอำนวยอวยชัย
 อึงคะนึงหนวกหูห้ามไม่ไหว
 ที่ทางอะไรของตัว

ทรงเลี้ยงลูกดัดดีเดาะ
พระสัณขีไม่พวันครันคร้าม

พระอินทร์เหาะขึ้นจากท้องสนาม
เหาะตามติดพันกระชั้นชิด (๗๕๘)

ท้าวสามลมองร้องทวาด
ได้จะคูอะไรแล้วไม่กลัว
ท้าวนางตกใจเข้าไปห้าม
แม่เจ้าเกิดแม่คุณอย่าวุ่นวาย
พวกผู้หญิงชั้นล่างข้างพลับพลา
จำโคลนไล่ตีหนีลนลาน

เมื่อนั้น
ชักม้านั่งรั้งรอไว้
ลูกเขยท้าวสามลคนนี้
ต่อสู้เดี่ยวขับไม่อัปรา
ควรที่จะครองเมืองเลื่องลือยศ
ว่าแล้วเหาะคล้อยลอยลิบ

เมื่อนั้น
ครั้นท้าวโกสีย์หนีไป

เมื่อนั้น
จงกรต้อนรับขึ้นพลับพลา
ปราศรัยสวามสอดทอดจบ
ช่างเคล้าคล่องว่องไวกระไรเลย
พอนี้แต่ครั้งยังไม่ชรา
เมื่อครั้งบ้านเมืองดีคีคสีพนัน
ที่หนีทีไล่ก็ไวว่อง
แต่ลืมนเลอะที่เดียวแล้วเดี๋ยวนี้

อื้อบาทว์เหล่านี้มิใช่ชั่ว
เคยตัวตีเสียให้แทบตาย
อะไรรูปร่างงามไม่กลัวหวาย
หลังจะลายเปลาเปลาไม่เข้าการ
เบียดกันรันเข้ามาถึงหน้าฉาน
ลับสนอลหม่านมีไป (๗๗๐)

พระอินทร์แกลังอ่อนหย่อนมือให้
แล้วแกลังว่าไปด้วยวาจา
ฝีมือคีคสีดีนักหนา
หาไม่พ่อตาจะต้องรีบ
ปรากฏทั่วทิศทั้งสิบ
กลับไปยังทิพย์พิมานชัย

พระสังข์ผู้มีอัชฌาสัย
ก็ขับมโนมายลงมา

ท้าวสามลลนลานลงไปหา
แม่ยายพ่อตาเข้าชมเชย (๗๘๐)
โลมลูบหลังไหล่ลูกเขย
ทรงสง่างามเยี่ยงงามครัน
อันคีคสีขีมนั้นขยัน
ก็ออกซื้อลือกันว่าตัวดี
จะเป็นรองเจ้าราวห้าเอาสี
ไพร่ลวงรู้จึงดูเบา

ถ้าลูกแก้วแววตามีมาโปรด
เทวดาให้คุณบุญของเรา
จะต้องรีบนิบหนายอยู่รอมร่อ
พลงกอดจูบลูบไล้ไปมา
เจ้าเหน็ดเหนื่อยหนักหนาหน้าตาแห้ง
ท้าวพ่อตาตรัสสั่งบังคับ
แม่ยายละลายแป้งมาทาให้
หยิบถาดน้ำชาออกมาริน

พนักงานจัดสำหรับค้ำคั่ง
พระสังข์นั่งกินกับพ่อตา

ครั้นพ่อตาลูกเขยเสวยแล้ว
ลงจากที่ประทับพลับพลาพลัน

ขึ้นบนพระโรงคลังไม้ทันท้อง
ลูกเขยภูตคีลมีชัย
จงช่วยกันเร่งรัดจัดแจง
แห่แหนให้สนุกกว่าทุกที
ไปปรึกษาครูละครมันก่อนเหว
อิเหนาเรื่องมโหรีอนุชากรณ^๒

หมดสิ้นทั้งโคตรเป็นข้าเขา
จริงหรือไม่เล่าเจ้ามณฑา
รอดตัวก็เพราะพ่อของข้า
ผิวเมียบู่ผ้านองค่านับ
ปรารมภ์ลมแล้งมันจะจับ
ยกสำรับมาสู่ลูกภูกิน
น้ำดอกไม้หอมฟุ้งจรุงกลิ่น
เจ้ากินให้สบายหายหิวมา

(๗๙๐)

ยกโต๊ะเข้าไปตั้งลงตรงหน้า
นางเมียมามอบพัดปิดแมลงวัน

ท้าวสามลผ่องแผ้วเกษมสันต์
พากันเข้ายังวังใน

ตรัสสั่งเสนาผู้ใหญ่
จะเสกให้ครองกรุงในพຼ່ງนี้ (๘๐๐)
ตบแต่งตั้งการภิเษกศรี
แล้วจะมีอิเหนาสักแก้ววัน
ใครเคยรำดีที่ขยัน
จะประชันดาหลังเมื่อครั้งคราว

^๑พระโรงคลัง ที่ออกขุนนางของพระราช

^๒มโหรีอนุชากรณ ตัวละครสำคัญในเรื่องอิเหนา (อิเหนาเล็ก)

^๓ดาหลัง บทละครเรื่องอิเหนาใหญ่

ทั้งหุ่นโขนโรงใหญ่จิ๋วผู้หญิง
กำชับกันทำงานการจวน

ทุกสิ่งจงให้มีถึถ้วน
สั่งเสร็จเสด็จด่วนเข้าข้างใน

บัดนั้น
มาสั่งเวรเกณฑ์กันทันใด
บ้างแต่งที่ปราสาทราชฐาน
กระบวนแห่เตรสัจครันครบ

เสนีธิบตีผู้ใหญ่
นายไพร่เร่งระดมสมทบ
บ้างปลุกโรงทานมโหรีสห
ตามขนบธรรมเนียมเตรียมไว้ (๘๑๐)

เมื่อนั้น
เที่ยวตรวจงานการข้างหน้าข้างใน
บัดเดียวไปให้เมียแต่งธิดา
ครั้นเสร็จนำหน้าพอไปเกย
ให้สองทรงสีวิกายานุมาศ
เคลื่อนกระบวนหน้าหลังพรั่งพรู
อภิรัฐมนตรีสายพรายพรรณ
ท้าวสามลกับเมียมาข้างใน

ท้าวสามลไม่อยู่สุขลุกวังไขว่
มิได้หยุดยั้งนั่งลงเลย
บัดเดียวมาจัดแจงแต่งลูกเขย
ร้องห้ามเฮ้ยอย่าขวางทางลูกกู
อำมาตย์เดินเคียงเป็นคู่คู่
เสียวอกนอกประตูแห่ไป
เสียงประโคมสนั่นหวั่นไหว
ตรงไปมนเทียรที่พิธิ

ถึงพร้อมแล้วพากันมานั่ง
พร้อมพระวงศาเสนี

บนบัลลังก์นั่งเคียงเคียงบายศรี
ครั้นได้ฤกษ์ดีให้ลั่นฆ้อง (๘๒๐)

บัดนั้น
จุดเทียนติดกับแว่นทอง
เวียนวงส่งไปข้างในรับ
มโหรีสหครบสิ่งสิ้นทั้งนั้น

บุโรหิตผู้เฒ่าทั้งสอง
ค่อยประคองเคารพอภิวันท์
ประโคมขับขานเสียงเสนาะสนั่น
ก็เล่นขึ้นพร้อมกันทันใด

สรวัดพ่อให้แก่เจ้าหมด
ดอพ่อก็ขราตามัดมน

ทั้งบ้านเมืองเครื่องยศเครื่องต้น
ขอพึ่งลูกสอองคนไปจนตาย (๘๑๒)

ครั้นครบเจ็ดรอบตามตำรับ
เอาจุณเจิมเฉลิมพัทตร์ภูวไนย
แล้วอำนวยอวยพรศรีสวัสดิ์
ทุกข์โศกโรคภัยอย่าพาลา

จึงดับเทียนโบกควันให้
ทั้งองค์อรไทพระธิดา
สองกษัตริย์จงเป็นสุขา
ให้ชันษายาวยืนหมื่นปี

เมื่อนั้น
จึงตรัสแก่เชยขวัญทันที
สารพัดพื่อให้แก่เจ้าหมด
ตัวพ้อก็ขราตามืดมน

ท้าวสามลปรีดีเปรมเกษมศรี
สมบัติในบุรีและรพีผล (๘๓๐)
ทั้งบ้านเมืองเครื่องยศเครื่องต้น
ขอพึงลูกสองคนไปจนตาย

เมื่อนั้น
รับสั่งแล้วหมอบยอบกาย

พระสังข์ขึ้นชมสมหมาย
กราบถวายบังคมก้มพัทตร์

เมื่อนั้น
ครั้นเสร็จสมโภชลูกรัก
สีกษัตริย์เสด็จเยื้องย่าง
แห่แหนเป็นขบวนอัดแอไป

ท่านท้าวสามลผู้มีศักดิ์
มอบเวนอาณาจักรกรุงไกร
จากปรางค์ปราสาททองผ่องใส
คืนเข้าวังในมิได้ช้า

จุณเจิมเฉลิมพัทตร์ แต้มกระแจะที่หน้าผาก ถือว่าเป็นสิริมงคล

บทนำจำ

เมื่อนั้น
รับพรพ่อตาสามีกักดี
จึงบังคมลาบิดุรงค์
กรกุมคั่นคลิกริดกราย
ชายหญิงแซ่ซ้องร้องชม
งามทั้งท่วงทีซ้ออาชา

พระสังข์สุริยวงศ์ทรงศักดิ์
เหลียวดูเมียรักแล้วยิ้มพราย
มาทรงอาชาเจ็ดฉาย
ชักม้าเรียงร่ายรำมา
งามสมยศศักดิ์นักหนา
ดังพระยาสินหราชาจองค์

คำถามนำคิด

๑. จงกล่าวถึงกระบวนการแท้ เมื่อพระสังข์ออกไปตีคดี
๒. การมหรสพในการสมโภชพระสังข์มีอะไรบ้าง?
๓. จงกล่าวถึงพิธีการอภิเษกพระสังข์ว่าทำอย่างไร
๔. นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับกิริยาของท้าวสามล เมื่อเห็นพระสังข์ตีคดีชนะ
๕. ตัวละครในเรื่องมีลักษณะนิสัยที่ดีอย่างไรบ้าง

ลองทำดู

๑. ลองวาดภาพตัวละครที่ชอบ
๒. ลองอ่านบทกลอนตอนที่ชอบด้วยน้ำเสียงแบบแสดงละคร

ศัพท์ปทานุกรม

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
ก.			
กร	มือ	กริ่งเกรง	ไม่ไว้ใจ
กรมม้า	ราชการแผนกหนึ่ง มีหน้าที่ดูแลม้าหลวง	กริดกราย	เดินทอดแขน
กรรเจียกจอน	จอนหู เครื่องประดับหูมีรูปเป็นกระหนก	กรุง ไกร	เมือง
กรวด	ดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง ติดหางยาว เมื่อจุดแล้วพุ่งโด่งขึ้นไปบนท้องฟ้า กรวดลาว คือ กรวดที่พวกลาวทำ เป็นชนิดดอกไม้ใหญ่ พุ่งขึ้นสูง เรียกว่า บ้องไฟ	กลอยใจ	ร่วมใจ
กระแจะ	ผงเครื่องหอมต่าง ๆ ที่ประสมกัน	กษัตริย์	ผู้มีอำนาจ พระเจ้าแผ่นดิน
กระทั้งไธ	ให้เสียงไธ แกล้งทำไธขึ้น กระทั้ง คือ ให้เสียง	กะเลียว	ม้าชนิดหนึ่งสันหลังต่ำเป็นทางตลอดหาง สัตว์เขี้ยวหม่น
กระทาย	กระบุงเล็ก ๆ ปากผาย	กระอักกระอ	ทำเสียงอีกอักในลำคอไม่กล้าพูด
กระทุ้	หัวข้อ ข้อความ	กัลยา	นาง
กระบาย	กระบุงเล็ก	กายา	ตัว
กระบุง	ภาชนะสานรูปกลมสูง พั่นกันเป็นสี่เหลี่ยม	กำชัย	สังข์
กระหม่อม	ดีใจ อิ่มใจ	กำนัล	สาวใช้พระเจ้าแผ่นดิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายใน ในวังหลวง
กราบ กราบกราน	ไหว้ หมอบไหว้	กำบัง	ซ่อน บัง หาย
กราบทูล ทูล	บอก	กิจจา	การงาน
กราย	เดินเฉียดไป	กฤษณ	ดุษู
		กุดั่น	ทองประดับพลอย
		กู่	ทำให้ตื่นดังเก่า
		เกณท์	บังคับ กำหนดหมาย
		เกย	สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน
			ก้าวขึ้นลงในเวลาทรงยานพาหนะ
		เกล้า	หัว

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
ค่าย	ที่พักกองทัพ	เครื่องทรง	เครื่องแต่งตัวของพระเจ้า- แผ่นดิน
คารม	ฝีปาก ไหวहार	เครื่องยศ	เครื่องหมายความดีความชอบ ตามลำดับชั้น
คึกคัก	มากมาย	เคล้าคล่อง	ว่องไว
คุกคาม	ขู่ คำราม	คันคลี	ด้ามคลี
คลายคลี	ขยายออก	เคหา	ที่อยู่ เรือน
คลี	กีฬาชนิดหนึ่ง ผู้เล่นขี่ม้า ตีลูกกลมด้วยไม้ เรียกว่า ตีคลี	เค้ามูล	ต้นเรื่อง ต้นเหตุ
ครุฑา ครุฑ	นกใหญ่ชนิดหนึ่งเป็นศัตรู ของนาค	โคตร	ครอบครัว

ม.

ฆ้อง	เครื่องดนตรีอย่างหนึ่ง ทำด้วย ทองเหลืองมีปี่มกลาง	ฆาต	ดี ฆ่า
------	--	-----	--------

ง.

ง่าเงย	เป็นสง่า ผึ่งผาย	งุ่นง่าน	โกรธ ฮึดฮัด
--------	------------------	----------	-------------

จ.

จรจรล	เดินไป	จำหลักลาย	แกะ สลักเป็นลวดลาย
จรดล	ไป	จินดา	ความคิด
จรัส	เดิน	จิมลิ้ม	น่าเอ็นดู น่ารัก
จรงกลิ่น	กลิ่นหอม	จุน	ผงเครื่องหอม หมายถึง กระแจะ
จำโชน	หัวหน้าพวกโชน หญิงใน วัง ทำหน้าที่คล้ายตำรวจ เรียกว่า โชน	แจ้ง	รู้
จาร์ส	แจ่มแจ้ง สว่าง	เจียรระเบิด	ผ้าคาดเอวมีชายห้อยลงที่ หน้าขา

คำศัพท์

ความหมาย

คำศัพท์

ความหมาย

ฉ.

ฉวีวรรณ	ผิวหนัง	เจตนา	งาม
ฉับพลัน	ทันที	โศดณา	โง่งเงา
ฉิบหาย	สูญหมด	โสมตรู โสมยง	หญิงผู้มีรูปงาม
เฉลยไข	พูดตอบ ชี้แจง		

ช.

ช่อฟ้า	ชื่อต้นไม้ที่วางอยู่บนใบระกา รูปเหมือนหัวนาค ชูขึ้น เบื้องบน	ชาวแสง	ผู้รักษาเครื่องอาวุธ
ชัง ชังชิง	เกลียด	ชี	แต่ก่อนหมายถึง นักบวช ทั่วไปทั้งหญิงและชาย
ชัชวาล	สุกใส รุ่งเรือง	ชื่นมื่น	เบิกบานใจ ชุ่มชื่น
ชม้อย	ซ่อนดลอบซ่อนเลื่องคู่ด้วย ความสนใจ	ชุลมุน	วุ่นวาย ขวักไขว่
ชันษา	อายุ	เชิงเทิน	เนินดินที่พูนขึ้นสำหรับป้องกัน ข้าศึก
ชายชำเลื่อง	มองดูทางหางตา	เชียน	ภาชนะสำหรับใส่หมากพลู
ชालา	ชานเรือน พื้นภายนอก ตัวเรือน	เชือน	ช้า
ชาวคลัง	ผู้รักษาทรัพย์สมบัติของ หลวง	โชติช่วง	สว่าง รุ่งเรือง

ช.

ชวดทรง	รูปร่าง	ชังตาย	ผินใจทำ
ชักใช้	ไต่ถาม ไล่เลียง	แช่ช้อง	ร้องพร้อมกัน

ฅ.

ฅ่น่าแก่	ข้าราชการฝ่ายใน ผู้ควบคุมหญิงชาววัง
----------	-------------------------------------

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
ณ.			
ณรงค์	รบ คำเต็มคือ รณรงค์		
ด.			
ดูเบา	ประมาท	เดือดดาล	โกรธมาก
เดาะ	โยนสิ่งของขึ้นแล้วเอาไม้ตี รับให้กระดอนขึ้น	โดย	ตาม
ต.			
ตระหนก	สะดุ้ง ตกใจ	ดักษัย	ตาย
ตรัยตริงศา	ชื่อสวรรค์ชั้นที่พระอินทร์ อยู่เรียกว่าชั้นดาวดึงส์หรือ ตรัยตริงศกได้ เป็นอีกชื่อหนึ่ง ของพระอินทร์ด้วย	ดัด	ในที่นี้คือ ดัดปืน
		ดำรับ	แบบแผน
		ดำหนัก	เรือนหรือตึกที่อยู่ของเจ้านาย
		แต่หลัง	แต่ก่อนมา
ตะแก่	แก่ เป็นคำพูดฐานคุ้นเคยกัน	แต่งร้าน	ผลไม้เถาชนิดหนึ่ง
ตะลุมบอน	เข้ารบถึงตัว		
ด.			
ดอง	กระทุ้งด้วยศอก	แถวถ้อง	แนวทาง
ด้องแถว	ระยะแนวอันเป็นระเบียบ	ถ้อย	ชั่ว เลว
ถ้อย	คำพูด	ถอลง	บอก เล่า
ถั่วพู	ถั่วชนิดหนึ่ง		
ท.			
ทรง	กระทำ ใช้สำหรับเจ้านาย เช่น ทรงเครื่อง คือ แต่งตัว ทรงม้า คือ ขี่ม้า	ทรวล	เลวทราม น่าเกลียด ไม่สม ประกอบ
		ทрма	ปราบ ทำให้ลำบาก

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
ทรวง	อก	ทารก	เด็ก
ทรมวย	หญิงสาว	ท้าว ท้าวไท	ผู้เป็นใหญ่ ในที่นี้หมายถึง ท้าวสามล
ทวน	อาวุธอย่างหนึ่งคล้ายหอก มีพู่	ท้าวนาง	ข้าราชการหญิงในราชสำนัก
ทวยหาญ	พลรบ	ทำนอง	แบบอย่าง
ทองกร	กำไลมือ	ทิพยเนตร	ดาทิพย์ คือดูอะไรเห็นหมด เชื่อกันว่าของทุกสิ่งที่เป็น ของเทวดาเป็นทิพย์ทั้งนั้น
ท้อแท้	อ่อนแอ	ทิพยอาสน์	แท่นทิพย์ ที่นั่งของเทวดา
ทองชมพูนุท	ทองคำเนื้อดี	เท็จ	ไม่จริง โกหก
ทอดพระเนตร	เห็น แลดู	เทพบุตร	เทวดาผู้ชาย
ทวาร ทวาร	ประตู	เทวี	เทวดาผู้หญิง ในที่นี้หมายถึง ราชินีหรือเจ้าหญิง คือนาง มณฑาหรือธิดาทั้งเจ็ด
ทะนง	ถือดี	เทวบัญชา	คำสั่งของเทวดา
ทะยานจิต	ใจคองุ่นง่าน		
ทับ	กระท่อม		
ทับทรวง	เครื่องประดับอก		
ทายาด	กล้าหาญ อดทน		

ธ.

ธานี	เมือง	ธำมรงค์เรือนครุฑ	แหวนรูปครุฑ
------	-------	------------------	-------------

น.

นกสับ	ปืนเล็กแบบโบราณชนิดหนึ่ง	นำพา	เอาใจใส่
นคร นคร	เมือง	นิกร	หมู่ พวก
นงเยาว์	หญิงรุ่นสาว	นิจจา	คำเต็มคือ อนิจจา เป็นคำ ออกเสียงแสดงความสงสาร
นบনوب	น้อมกายลงไหว้	นิรมล	ไม่มีมลทิน บริสุทธิ์
นเรนทรสูร	พระเจ้าแผ่นดิน	นิรมิตร นิमित นฤมิต	แปลงกาย การสร้าง การทำ
นวลละออง	สุคนธ์	นิเวศน์	ที่อยู่ วัง
นัยนา	ตา		
นามกร	ชื่อ		

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
นีนัน	อิงมี อีกทีก	แน่นัน	แน่นหนา ยัดเยียด
เนาวรัตน์	แก้ว ๔ ชนิด ได้แก่ เพชร ทับทิม มรกต บุษราคัม โกเมน นิล มุกดา เพทาย ไพฑูรย์		

บ.

บทจร	เดินทางไป เดินไป	บันดาล	ทำให้เกิดขึ้น ให้มีขึ้น
บทมัลย์	เท้า	บัลลังก์	ที่นั่ง แท่น เติง
บรรจถรณ์	ที่นั่ง ที่นอน	บาญชี	สมุดจดรายชื่อจำนวนเงิน และสิ่งของ ฯลฯ
บรรทม	นอน	บาทา	เท้า
บรรลัษ	ตาย	บานพับ	เครื่องประดับแขนท่อนบน
บ้องแบน	หน้าตาผิดรูปธรรมดา หน้าตา ไม่สมประกอบ	บายศรี	ข้าวขวัญ ใช้สำหรับบวงสรวง และทำขวัญต่าง ๆ
บังคม	ไหว้	บิดเบือน เบือนบิด	เหไป พลิกแพลง
บังเหียน	เครื่องบังคับม้าให้ไปในทาง ที่ต้องการ ทำด้วยเหล็ก ใส่หว่างปากม้า ที่ปลายมี ห่วง 2 ข้าง สำหรับผูกสาย บังเหียนโยงไว้ให้ผู้ขี่ถือ	บิดุเรศ บิดุรงค์	พ่อ
บัญญัติ	หน้าต่าง	บุรี บุรี	เมือง
บัญชา บัญชาการ	สั่ง	เบีย	หอยชนิดหนึ่งโบราณใช้ ซื้อขายสิ่งของแทนเงินตรา สตางค์หนึ่งราว ๖๕ เบีย
		เบี้ยหวัด	เงินที่ให้แก่ข้าราชการประจำปี

ป.

ประโคน	ทำเพลงดนตรี	ประชัน	แข่งขัน
ประจักษ์	แจ่มแจ้ง ชัดเจน แน่ชัด	ประทับ	หยุด จอด
ประจัญ ผจญ	ต่อสู้	ประทาน	ให้

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
ประทีน	เครื่องหอม	ปักเป้า	ปลาชนิดหนึ่ง ปากคม ตัวเป็นหนาม ๆ
ประหม่า	สะทกสะท้าน พรันใจ	ปิ่นฟ้า	ผู้เป็นใหญ่ในเมืองฟ้า ได้แก่พระอินทร์
ประหวั่น	รู้สึกหวาดหวั่น	ปัม	เกือบ แทบ
ปรางค์	ปราสาท	ปักซ้าย ปักขวา	รูปกองทัพจัดเป็นกองซ้ายกองขวา
ปรานี	เอ็นดู สงสาร	ปิงชา	วางท่าเฉย แสดงอาการคล้ายโกรธ
ปรารภ	คิดวิตก คิดรำพึง	ปรุง	ประสม
ปรารมภ์	คิดวิตก	บุโรหิต	พราหมณ์ผู้มีความรู้ในราชสำนัก
ปราศรัย	พูด ทักทาย	เปรียบเปรย	การพูดกระทบกระเทียบ
ปราสาท	เรือน ตึกของพระเจ้าแผ่นดินในพระราชฐาน	เปล่งปลั่ง	แจ่มใส สุกใส
ปริดีเปรม	ความปลื้มใจ	โปรดปราน	เอ็นดู รักใคร่
ปลอบ	พูดเอ้ออกเอ้าใจ		
ปัจจามิตร	ข้าศึก ศัตรู		
ปัญญา	ความรู้รอบรู้		
ป็นแห่ง	เข้มขัด		

๘.

ผันผาย	เดินไป	ผู้ดี	คนที่เกิดในตระกูลดี ผู้ประพฤติดี
ผ่ายก	ผ้าไหมชนิดหนึ่งมีหน้ายกเป็นลวดลาย	โผน	แผ่น โจนไป
ผาสูก	สบาย		
ผิอำ	อาการที่ปรากฏเมื่อเวลาเข้านอนเคลิ้มไปว่ามีคนปลุกปล้ำ หรือทำร้าย		

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
พ.			
พงศ์	เชื้อสาย เหล่ากอ	พันทวี	ตั้งพันเท่า
พจนารถ	คำพูด	พลวัน	เกี่ยวพัน ยุ่งยิง
พนาสน์	แนวป่า	พาชี	ม้า
พยศ	ตวัด ทำร้าย	พาที	พูด
พรรณราย	สีแวววาว แสงแพรวพราว	พาธา	เบียดเบียน
พระทัย	คำเต็มคือ พระหทัย หมายถึง ใจ หัวใจ	พาน	ค่อนข้างจะ มักจะ
พระทรงเดช	ผู้มีอำนาจ ในที่นี้หมายถึง พระอินทร์	พานแว่นฟ้า	พานที่ซ้อนกันสองชั้น
พระทรงธรรม	ผู้อยู่ในธรรม ในที่นี้หมายถึง ท้าวสามล	พานหน้า	สายรัดหน้าม้าอยู่ใต้กกหู
พระราชบัญชา	คำสั่งของพระเจ้าแผ่นดิน	พารา	เมือง
พระวงศา	ญาติพี่น้องของพระราช	พาโล	แกลังกล่าวหาความ
พรั่งพรู	เนื่อง ๆ กัน มากมาย	พิตทูล เพ็ดทูล	พูดกับเจ้านาย
พริ้น	กล้ว	พิทักษ์	ดูแล รักษาป้องกัน
พริ้มเพรา พริ้มพราย	งามแฉล้ม	พิมาน	ที่อยู่ของเทวดา
พล พลไกร	กองทัพ	พิโร	รำพัน ร่ำร้อง บ่นว่าต่าง ๆ
พลัน	เร็ว ค่วน	พิศ	เพ่งดู แลดู
พลับพลา	ที่ประทับชั่วคราวสำหรับ พระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านาย	พิศวง	ประหลาดใจ สงสัย
พ่วงพี	อ้วนล่ำ	เปรศแพรว	งดงาม
พหล	หนาแน่น	เปลี่ยงพล้า	ผิดพลาด
พ่อเจ้า	เป็นคำเรียกเจ้าเงาะ	เพลง	ตะแคง ไม่ตรง เอียง
พนัน	แข่งขันกันด้วยทุนทรัพย์	โพนทะนา	กล่าวติเตียน กล่าวโทษ
พักตร์ พักตรา	หน้า	ไพชยนต์	ชื่อปราสาทของพระอินทร์
		ไพร่	พลทหาร คนสามัญ
		ไพร่ฟ้า	ประชาชน
		ไพร่	ข้าศึก

คำศัพท์

ความหมาย

คำศัพท์

ความหมาย

ฟ.

พัก	พืชชนิดหนึ่ง ลำต้นเป็นเถา มีผลกินได้	เฟื่องฟู เฟื่องเฟื่อง	กระจายไป รุ่งเรือง
พินเพื่อน	เมล็ดสดี	เฟื่องห้อย	เครื่องห้อยเป็นระบายลงไป
ฟ้าผี	เป็นคำสบถสาบาน	แฟง	ผลของไม้เถาชนิดหนึ่งเล็ก กว่าพัก

ภ.

ภพ	โลก	ภูบาล ภูมี ภูธร	พระเจ้าแผ่นดิน
ภักดี	ความจงรัก ความนับถือ	ภูษา	ผ้า
ภัสดา	สามี	ภูวไนย	พระเจ้าแผ่นดิน
ภิปราย	คือ อภิปราย หมายถึง พุด		
ภิกษก	คือ อภิกษก แต่งตั้งให้เป็น ใหญ่ พิธีขึ้นเสวยราชย์เป็น พระเจ้าแผ่นดิน		

ม.

มณฑก (อ่านว่า มน-ทก)	ป็นใหญ่แบบ โบราณชนิดหนึ่ง ป็นครก ก็เรียก	มัวช้า	หม่นหมอง ไม่สุขใส
มนตรี	ข้าราชการ	มัตยา	ข้าราชการ
มนเทียร	เรือนหลวง	มาตรแมน	ถึงแมน ถ้ามั่น
มโนมัย	ม้า	มารยา	เล่ห์เหลี่ยม การแก่งแย่ง
มรณา	ตาย	มารศรี	ผู้มีความงาม หมายถึง ผู้หญิง
มเหสี	พระราชินี หมายถึง นาง มณฑา	มาลา	หมวก
มโหรี	การเล่นต่าง ๆ งานรื่นเริง	มาเหมียว	แมลงชนิดหนึ่ง ตัวเล็ก ๆ
มัจฉา	พระอินทร์	มี	สีดำ เป็นคำคำเจ้าเงาะว่า ตัวดำเหมือนมาเหมียว
		มิตมน	อ้ออิง อีกทีก
			ไม่แลเห็น

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
มู่ลี่	ม่านที่ติดด้วยซี่ไม้เส้นเล็ก ๆ	เมียมึง	เมียวัก
เมตตา	ความปรารถนาจะให้ผู้อื่น ได้สุข ในที่นี้หมายถึง สงสาร	เมียง	แอบดู ซ้ำเลื่อง
		แมวคราว	แมวตัวโต ๆ

๒.

ย่อท้อ	กลัว	ยัมหัว	ยัมแกมหัวเราะ
ของไฮ	งามผ่องใส	ยุทธ	การต่อสู้
ขอบ	หมอบลง ฟุบลง	ยुरยาตร	เดิน ไป
ยัง	เหลือ คงอยู่	แยบยล	กล อุบาย
ยัง	งดไว้ ชะงัก	โยธา	ทหาร
ซาใจ ซาจิต	ที่รัก เป็นที่ชื่นใจ	โย	อย่างไร ทำไม
ย่างเขื่อง ย่าง	เดิน	โยไฟ	ดิเตียน เยาะเย้ย
ขานุมาศ	กำหนดใหญ่มีบัลลังก์สำหรับ พระเจ้าแผ่นดินประทับ		

๓.

รจนา	งาม สวย	รายรอบ	เรียงรอบ
รมย์	ยินดี รักใคร่	รำพัน	พูดให้ฟังต่าง ๆ
ร้อนร่ำ	เดือดร้อน	รำพึง	คิด ไคร่ครวญ
รอมร่อ	ไม่ช้า	รีบ	เก็บ ปรับเอาหมด
ระดม	ประชุม	ริษยา	ความไม่ยอมให้คนอื่นได้ดี
ระวาง	สงสัย		เกลียดชัง
รังโร	คอย เหนียวไว้	ร้พล	กองทหาร
รับสั่ง	คำสั่งของเจ้านาย	รุ่งเรือง	งามสุกใส
ราช ราชชนเรนทรสุร	พระเจ้าแผ่นดิน	รุ่งร่วง	ส่องแสงแพรวพราว
ราชครู	พราหมณ์ผู้เป็นที่ปรึกษา ของพระเจ้าแผ่นดิน	รุน	ผลัก
		เริงร่ำ	เบิกบานใจ สบายใจ
ราชฐาน	วังของพระเจ้าแผ่นดิน	เรียงรัน	เป็นแถว

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
เรื่องรอง	รู้งเรื่อง	ฤทัย	ใจ
ฤกษ์	เวลาชัยมงคล	ฤทธา ฤทธิ	อำนาจ

ล.

ละล้าละลัง	งก ๆ เงิ่น ๆ	ล่ำเลิก	พูดถึงเรื่องเก่า พูดถึงบุญคุณที่ได้ทำไว้
ละล้าละลัก	อาการพูดอย่างตะกุกตะกัก	ลีลา	เดิน
ละห้อยหา	คิดถึง อยากพบ	ลือเลื่อง เลื่องลือ	รู้ทั่วกัน
ลั่นดาล	ลงสลัก	เลี้ยวลต	คดไปมา ไม่ตรง
ลาดเลา	ท่วงที่ ท่าทาง	โลมเล้า โลม	ปลอม
ลำพอง	คะนอง		

ว.

วลาหก	เมฆ ในที่นี้หมายถึง ม้าของเทวดา	เวไซยัณฑ์	ชื่อรถของพระอินทร์
วอ	คานหามเป็นรูปเรือ น มีหลังคา มีม่านกัน	เวทนา	สงสาร
วัง	ที่อยู่ของเจ้านาย	เวน	มอบให้
วัด	เป็นคำกริยา แปลว่า เหยียด	เวร	คราว รอบ
วิญญาน์	ใจ	เวหา	ฟ้า
วังพรุ	วิ่งกันไปเป็นกลุ่ม	เวียงชัย	เมือง
วัน	ขาด	แวน	เครื่องติดเตียนสำหรับพิธีเวียนเทียน รูปคล้ายด้ามทัพพี แต่แบนตลอด ยาวประมาณ ๑๐ นิ้ว
วี่แวว	กล้ำกลาย		

ศ.

ศรี	มงคล	เศร้าสร้อย สร้อยเศร้า หมั่นหมอง
ศีล	ข้อบัญญัติสำหรับความประพฤติ	โสกา ร้องไห้
		โสกศลย์ ความเดือดร้อนเจ็บปวด

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
สกล	ทั่วไป	สะเทิน	อาย กระดาก
สงกา	สงสัย	สังข์	หอยชนิดหนึ่งสีขาว
สดับ	ฟัง	สังวาล	สร้อยสำหรับสวมเฉียงไหล่
สติ	ความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี	สันดาน	การสืบเชื้อสาย
สนม	เมียน้อย สาวใช้พระเจ้าแผ่นดิน	สับปลับ	พูดกลับกลอก พูดไม่จริง
สนอง	ตอบ	สาคร	น้ำ
สนั่น	ลั่น	สายธนู	สายบังเหียน
สบประมาท	ดูหมิ่น	सार	จดหมาย
สมประดี	ความรู้สึกลึกซึ้ง ได้สติ	สาวสรร	สาวใช้ของพระเจ้าแผ่นดิน
สมเพช	ความสลดใจ	ผู้หญิง	ผู้หญิง
สมโภช	งานฉลอง	สำหรับ	ขู่เข็ญ ขำเคิม
สรง สรงสนาน	อาบน้ำ	สำรวล	หัวเราะ
สรร	เลือก	สิงหนาท	แผดเสียงอย่างราชสีห์ คือ
สรรเสริญ	ชมเชย		ทำเสียงให้กลัว
สรว	สรวรค์	สินธพ	ม้า
สรวล สรวลสันต์	หัวเราะ	สีวิกา	วอ คานหาม
สร้อยสน	สายสร้อยชนิดหนึ่ง	สีหราช	พระยาราชสีห์
สระ	เป็นกริยาแปลว่า ขำระ	สุคนธา	เครื่องหอม
	ฟอก ล้าง	สุรเสียง	เสียงแหลม เสียงดัง
สร้าง	คล้าย	สุรารักษ์	เทวดาผู้คุ้มครอง
สรวรค์	ที่อยู่ของเทวดา	สุรางค์	นางฟ้า
สามิภักดิ์	ความจงรัก ความภักดี	สุวรรณ	ทอง
สหัสสนัยน์	พันตา เป็นชื่อหนึ่งของ	เสน่หา	ความรัก
	พระอินทร์	เสนา เสนี	ข้าราชการฝ่ายทหาร
สกิด	กั้น	เสือกสลด	เสือกสน ลนลาน
		เสาวนีย์	คำสั่งของนางพระยา

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
เสียดแทง	พูดให้เจ็บใจ	ไสยา	ที่นอน การนอน
เสือก้านแย่ง	เสื่อลายก้านแย่ง คือลาย คล้ายตาข่าย		
ห.			
हन	ทาง	หล้า	โลก แผ่นดิน
หรรษา	ว่าเรียง สำราญ	หลาม	ลั่น
หน้าฉาน	หน้าที่นั่ง หน้าที่ประทับ พระเจ้าแผ่นดิน	หัดปรือ	ฝึกหัด
หม่อม	บรรดาศักดิ์อย่างหนึ่งสำหรับ ผู้เป็นราชสกุล	หาอีก	เสียอีก
หยัด	เหยียดเต็มที่	หุ่	รูปที่จำลองจากของจริง การเล่นที่ใช้รูปหุ่เป็นตัว แสดง
หยัน	เยาะเย้ย	เหล่าห้ามแหน	พวกหญิงที่เป็นเมียเจ้านาย
หลวงแม่	ข้าราชการหญิงชั้นผู้ใหญ่ ในราชสำนัก		

อ.

องค์	ลักษณะนามสำหรับเจ้านาย	อภิวาท	(ในที่นี้อ่าน อบ-พิ-วาด)
อดสู	น่าอาย ขายหน้า		ไหว
อนุเคราะห์	ช่วยเหลือ	อมรินทร์	พระอินทร์
อภัย	การพ้นโทษ	อรไท	นาง
อภิรุมชุมสาย	ร่มเล็ก ๆ รูปคล้ายกลด มี พู่ไหมติดเป็นระบายที่ขอบ โดยรอบ	อร่ามเรือง	งาม
		อลงการ	เครื่องแต่งตัว
		อลหม่าน	ซุลมุน วุ่นวาย
อภิวันท์	(ในที่นี้อ่าน อบ-พิ-วัน)	อวยชัย	ขอให้มีความชนะ
	ไหว	อวยพร	ให้พร

คำศัพท์	ความหมาย	คำศัพท์	ความหมาย
อสงไขย	นับไม่ถ้วน นับไม่ได้	อาสน์	ที่นั่ง
ออเชย	ออ เป็นคำนำหน้าชื่อเช่นเดียวกับ นาย อ้าย	อาสา	ทำโดยเต็มใจ สมัคร
อกนิษฐ์	มากมาย ล้นหลาม	อาสัญ	ตาย
อัชฌาสัย	อำนาจอใจ อารมณ์ นิสัย ใจคอ	อำนาจ	ให้
อัญชลี	ไหว้	อำปลัง	คือ อำพราง หมายถึง ปิดบัง
อันอัน	นั่งอ้าอึ่ง สันคึด	อำมาตย์	ข้าราชการพลเรือน
อัปยศ	น่าขายหน้า	อิทธิ	อำนาจ
อัปรา	แพ้ (ที่ถูกคือ ปราศัย)	อิเหนา	ชื่อละครเรื่องหนึ่ง เป็นพระราชนิพนธ์รัชกาลที่สอง
อัปรีช	ชั่วช้า คำช้า	อิงมี	ดังสนั่น อื้อฉาว
อาจอง องอาจ	ทำทางฝั่งผายไม่สะทกสะท้าน	อิงอล อิงคะนิง	เสียงอึกทึก เสียงอื้ออึง
อาชา อาชาไนย ม้า		อุทัจ	ความประหม่า ความตื่นเต้น
อาณาจักร	เขตแดน	อุบะ	ฟุ้งซ่าน
อาณ	เครื่องรอนนั่งบนหลังม้า		ดอกไม้ที่ร้อยเป็นพู่สำหรับห้อย
อารมณ์	ใจ	อุบาทว์	ชั่ว ร้าย
อาลัย	เยื่อใย การพัวพัน	เอิกเกริก	อื้ออึงใหญ่
อาวุธ	เครื่องมือสำหรับรบพุ่งหรือทำร้ายร่างกาย เช่น ปืน มีด ฯลฯ		

เรื่องสังข์ทอง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

คณะกรรมการปรับปรุงหนังสือ

นางจารุดี ฝิโลประการ

นางวันเพ็ญ สุทธากาศ

นางปราณี ปราบริปู

นางรัตนา ภาชาฤทธิ์

นางบุษบา ประภาสพงศ์

นางสุทิน ทองไสว

ผู้ปรับปรุงและบรรณาธิการ

นางบุษบา ประภาสพงศ์

ปกและภาพประกอบ

นายทวีพร ทองคำใบ

รูปเล่ม

องค์การค้ำของครูสภา

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้ปรับปรุงหนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่อง สังข์ทอง ตอนตีกลี
ระดับประถมศึกษาตอนต้น เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มทักษะฯ ภาษาไทย
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ - ๔ กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้วอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้
ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗

(นายสุรัฐ ศิลปอนันต์)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

03123900031

ISBN 9740064213

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายสมมาตร นิลศิลป์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๓๘๐๐๔๕๕